

Rusya-Çin Stratejik Ortaklığının Yapısal Dinamikleri: Asimetri, Belirsizlik ve İttifak Tartışması

Structural Dynamics of the Russia-China Strategic Partnership: Asymmetry, Uncertainty and the Alliance Debate

Arzu ÇETİNKAYA¹

Başvuru Tarihi/Submitted: 01.11.2025 Kabul Tarihi/Accepted: 02.02.2026

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article

Öz

Bu çalışma, Rusya ile Çin arasındaki stratejik ortaklığı küresel güç dengeleri, çok kutupluluk tartışmaları ve Batı ile ilişkiler çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada nitel doküman analizi yöntemi kullanılmış; ABD, NATO, Çin ve Rusya'ya ait stratejik belgeler, akademik çalışmalar ve resmi politika metinleri sistematik biçimde analiz edilmiştir. Bulgular, Rusya-Çin ilişkilerinin ideolojik bir ittifaktan ziyade pragmatik çıkar temelli bir ortaklık karakteri taşıdığını ortaya koymaktadır. Her iki aktör ABD ile doğrudan bir çatışmadan kaçınırken stratejik özerkliklerini ve manevra alanlarını korumaya yönelik politikalar izlemektedir. Rusya-Çin iş birliği, diplomatik koordinasyon, ekonomik etkileşim ve güvenlik alanındaki ortak faaliyetlerle derinleşmektedir. Bununla birlikte ilişkide yapısal asimetri ve karşılıklı temkin unsurları dikkat çekmektedir. Makale, Rusya-Çin ilişkilerini normatif ittifak varsayımlarının ötesine taşıyarak, "stratejik belirsizlik" ve "sınırlı eşgüdüm" kavramları üzerinden yeniden değerlendirmekte; büyük güçlerin neden sıklıkla kurumsallaşmış ittifaklar yerine koşullu ve asimetrik iş birliği biçimlerini tercih ettiğini açıklayan analitik bir çerçeve sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Çin, küresel güvenlik, stratejik ortaklık, çok kutupluluk

JEL Kodu: F50, F52

Abstract

This study aims to examine the strategic partnership between Russia and China within the context of global power balances, debates on multipolarity, and relations with the West. The study employs a qualitative document analysis method, systematically analyzing strategic documents, academic studies, and official policy texts produced by the United States, NATO, China, and Russia. The findings demonstrate that Russia-China relations are characterized not by an ideological alliance but by a pragmatic, interest-based partnership. While both actors seek to avoid direct confrontation with the United States, they pursue policies aimed at preserving strategic autonomy and maintaining room for maneuver. Sino-Russian cooperation has deepened through diplomatic coordination, economic interaction, and joint activities in the security domain. Nevertheless, structural asymmetries and elements of mutual caution remain salient features of the relationship. The article moves beyond normative assumptions of alliance formation by reassessing Russia-China relations through the concepts of "strategic ambiguity" and "limited coordination," and offers an analytical framework explaining why major powers frequently prefer conditional and asymmetric forms of cooperation over fully institutionalized alliances.

Keywords: Russia, China, global security, strategic partnership, multipolarity.

JEL Code: F50, F52

¹Munzur Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Dr. Öğr. Üyesi, arzucetinkaya@munzur.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3511-6866

Giriş

Rusya ve Çin arasındaki stratejik iş birliği, ABD merkezli uluslararası düzeni sınırlamak ve tarafların büyük güç konumlarını korumak amacıyla şekillenmektedir (Krickovic, 2017, ss. 315–320). Ancak Pekin ve Moskova'nın çıkarları her zaman tam olarak örtüşmemektedir. Putin ve Xi Jinping'in ilişkileri '*sınırsız ortaklık*' olarak tanımlansa da, ABD, bu ilişkiyi 'hangi sınırların iş birliğini şekillendirdiği' sorusu bağlamında değerlendirmektedir (Gabbard, 2025). Washington'a göre Çin-Rusya ilişkisi söylemde sınırsız olsa da, pratikte enerji, ekonomi, teknoloji ve askerî iş birliği gibi alanlarda belirgin sınırlar ve çekinceler içermektedir (Stokes, Wright & Schochet, 2024, s. 10). Bu çerçevede iki ülke ABD ve müttefiklerine karşıtlık gibi genel ilkelerde uzlaşsalar da, somut politika tercihleri ve bölgesel öncelikler konusunda sıklıkla ayrışmaktadırlar. Rusya, Çin'in artan ekonomik ve askerî kapasitesini stratejik açıdan faydalı görürken, derinleşen güç asimetrisinin uzun vadede ABD-Çin merkezli bir rekabet yapısında Moskova'nın görece konumunu zayıflatabileceğine dair statü temelli kaygılar taşımaktadır (Heer, 2020, ss. 14–18; Krickovic, 2017, ss. 308–312).

Bu sınırlı uyum, Çinli uzmanların değerlendirmelerinde de görülmektedir. Bazı Çinli politikacılar, Rusya ile '*kapsamlı stratejik ilişkiyi*' tek seçenek olarak görürken, Putin'in 'Yeni Doğu Politikası', Moskova'nın Çin'in ötesine uzanan daha geniş ve çok yönlü bir strateji izlediğini ortaya koymaktadır. Bu doktrin kapsamında Avrasya Birliği'nin inşası ve Vietnam ile Hindistan gibi Çin karşıtı aktörlerle ilişkilerin geliştirilmesi Rusya'nın çıkarlarıyla uyumludur. Çinli politikacılar Ukrayna'nın işgali sonrasında Batı yaptırımları karşısında Çin'in Rusya'dan düşük fiyatlı enerji ithalatını sürdürmesini eleştirmektedir; Çin'in Rusya'ya "kurtarma" sorumluluğu taşımadığını savunmaktadırlar. Onlara göre Rusya'nın sorunları içsel ve yapısal ve Çin'in bu sorunları çözmeye yönelik kapsamlı ekonomik desteğinin uzun vadeli çıkarlarıyla örtüşüp örtüşmediği belirsizdir (Dreyer, 2015).

Tiananmen Olayları (1989) sonrasında, Batı'nın sert tepkileri ve uyguladığı yaptırımların yarattığı uluslararası baskı ortamı, Çin'in dış politika yönelimini yeniden şekillendirmiştir. Bu süreç, Deng Xiaoping dönemine özgü düşük profilli yaklaşımın ötesine geçilmesini beraberinde getirmiştir. Bu yeniden tanımlama sürecinde Pekin, uluslararası sistemde "*sorumlu paydaş*" rolünü benimseyerek yükselen gücünü mevcut düzenle çatışma üretmeden yönetmeyi hedefleyen bir stratejik çerçeve geliştirmiştir. Ekonomik kalkınmanın sürdürülebilmesi için barışçıl ve öngörülebilir bir uluslararası çevreye duyulan ihtiyaç, Çin dış politikasında komşularla istikrarlı ilişkiler kurulmasını ve "*Çin tehdidi*" algısının sınırlandırılmasını temel öncelikler haline getirmiştir. Bu bağlamda, bölgesel örgütlere artan katılım, söz konusu stratejik yönelimin kurumsal ve pratik araçlarından biri olarak işlev görmüştür (Cheng, 2013, s. 53). Sorumlu paydaş kavramı yalnızca Çin'in kendi dış politika söyleminin bir unsuru olarak değil, aynı zamanda ABD'nin Çin'e yönelik beklentilerini yansıtan diplomatik bir çerçeve olarak 2005 yılından itibaren Amerikan söylemine de dâhil edilmiştir. Eski ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Robert Zoellick'in açıklamaları, Çin'in artan maddi kapasitesini yalnızca dar ulusal çıkarlar doğrultusunda değil, küresel istikrarın ve mevcut uluslararası düzenin sürekliliğini destekleyecek biçimde kullanması gerektiği yönündeki beklentiye açık biçimde ortaya koymuştur. Bu yaklaşım, Çin'in yükselişinin sistem içi bir aktör olarak sınırlandırılması ve yönlendirilmesi amacını da bünyesinde barındırmaktadır. Bu stratejik çerçevede Rusya, Çin'in uluslararası düzeydeki başlıca ortaklarından biri olarak konumlanmaktadır. İki ülkenin temel küresel meselelerdeki politika tercihleri büyük ölçüde örtüşmekte, ilişkiler çok kutuplu bir uluslararası düzenin teşviki, küresel yönetim yapılarının yeniden düzenlenmesi ve uluslararası hukukun merkezî rolünün vurgulanması bağlamında anlam kazanmaktadır. Bu iş birliği, Avrasya ve Asya-Pasifik bölgelerindeki güç dengeleri açısından olduğu kadar, ABD'nin güvenlik planlamaları bakımından da yapısal bir etki alanı oluşturmaktadır (Bolt, 2014, s. 47).

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Çin ve Rusya, Batı merkezli liberal uluslararası düzenle ilişkilerini yeniden tanımlayan iki büyük güç olarak ortaya çıkmış ancak bu yeniden tanımlama süreci her iki aktörde farklı stratejik yönelimler üretmiştir (Lo, 2004, s. 298–300). Rusya, eski Sovyet coğrafyasında nüfuz alanını yeniden tesis etmeye odaklanarak Avrupa güvenliğiyle doğrudan gerilimler üretirken, Çin Güney ve Doğu Çin Denizleri'ndeki iddialarına rağmen küresel ölçekte daha ihtiyatlı ve zamana yayılan bir yaklaşım benimsemiştir (Kerr, 2005, s. 411–415). Bu ayrışma, Rusya'nın mevcut uluslararası düzenle ilişkisini daha acil ve çatışmacı, Çin'in yaklaşımını ise uzun vadeli ve temkinli bir stratejik hesaplama dayalı kılmaktadır. Bu nedenle iki ülke arasındaki yakınlaşma, ortak normatif değerlerden ziyade belirli bağlamlarda kesişen çıkarların ürettiği sınırlı bir stratejik uyumu yansıtmaktadır (Lo, 2004, s. 300–302). Çin ve Rusya, yakın çevrelerinde istikrarın

korunmasından kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesine, uzayın askerîleştirilmesine karşı tutumdan enerji ve askerî teknoloji alanlarındaki iş birliğine kadar uzanan geniş bir ortak çıkar yelpazesine sahiptir. Medya, kültür ve eğitim alanlarındaki temasların kurumsallaştırılması da bu iş birliğini tamamlayıcı bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Her iki ülke de tek kutuplu uluslararası düzene yönelik eleştirilerini sürdürerek ABD gücünün sınırlandırılmasını ortak bir hedef olarak dile getirmekte, devlet egemenliği ve iç işlerine müdahale etmeme ilkesini dış politikalarının temel dayanakları arasında konumlandırmaktadır (Jakobson vd., 2011, s. 4). Bu iş birliğine ilişkin değerlendirmeler, küresel güç merkezinin Asya-Pasifik Bölgesi'ne kaydığı yönündeki analizlerle de örtüşmektedir. Bölgenin artan ekonomik ve stratejik ağırlığı, Rusya tarafından dünya ekonomisinin geleceği açısından belirleyici bir unsur olarak ele alınmakta, bu dönüşüm sürecinde Çin merkezi bir aktör olarak konumlandırılmaktadır (Solomentseva, 2014, s. 4). Çin açısından bakıldığında ise Rusya, özellikle kuzey ve kuzeybatı sınırlarının güvenliği bakımından kritik bir istikrar unsuru olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede Pekin, ikili ilişkilerde önceliğini ulusal güvenlik ile siyasi ve ekonomik çıkarların korunmasına vermekte, güçlü ve istikrarlı bir Rusya'yı öngörülebilir ve güvenilir bir ortak olarak tanımlamaktadır (Tan, 2017, s. 6). Nitekim 1990'ların ortalarından itibaren Çinli akademisyenler tarafından kullanılan *"bir süper güç, birkaç büyük güç"* kavramı da bu stratejik algıyı yansıtmaktadır. Bu yaklaşımda ABD'nin üstün konumu kabul edilmekle birlikte tek kutuplu bir sistemin sürdürülebilir olmadığı ABD, Çin, Japonya, Avrupa Birliği ve Rusya'dan oluşan daha dengeli ve çok kutuplu bir yapıya doğru geçiş sürecinin yaşandığı ileri sürülmektedir. Söz konusu geçiş döneminin ise askerî kapasite ve kapsamlı ulusal güç alanlarında yoğunlaşan rekabetle şekilleneceği öngörülmektedir.

Mevcut literatür, Rusya-Çin yakınlaşmasını çoğunlukla ABD merkezli uluslararası düzene karşı gelişen bir ittifak eğilimi çerçevesinde ele almakta ancak bu ilişkinin neden kalıcı ve kurumsal bir askerî-siyasal ittifaka dönüşmediği sorusu genellikle ikincil düzeyde incelenmektedir. Oysa ikili ilişkiler ayrıntılı biçimde değerlendirildiğinde, artan iş birliğine rağmen güç asimetrisi, karşılıklı güvensizlik ve bölgesel önceliklerdeki farklılaşma gibi yapısal sınırlayıcı unsurların varlığı açık biçimde görülmektedir. Ayrıca ABD faktörü, Rusya ve Çin'i birbirine yaklaştıran bir dış baskı unsuru işlevi görmekle birlikte, aynı zamanda her iki aktörün stratejik hesaplarını farklı yönlerde etkileyen ve ilişkinin sınırlarını belirleyen bir değişken olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışma, Rusya-Çin stratejik ortaklığının neden kalıcı ve kurumsal bir ittifaka dönüşmediğini incelemektedir. Bu doğrultuda temel araştırma sorusu şu şekilde formüle edilmektedir: Rusya-Çin stratejik ortaklığı neden kalıcı ve kurumsal bir ittifaka evrilmemektedir? Bu ana soruya bağlı olarak çalışma üç alt soruya odaklanmaktadır. İlk olarak, Rusya ile Çin arasındaki yapısal asimetri hangi alanlarda ortaya çıkmaktadır? İkinci olarak, iki ülke arasındaki karşılıklı güvensizlik hangi başlıklarda devam etmektedir? Üçüncü olarak, ABD faktörü Rusya-Çin ilişkilerinin sınırlarını ve işlevsel niteliğini nasıl şekillendirmektedir? Bu sorulara yanıt verebilmek amacıyla çalışma, Rusya-Çin ilişkilerini betimleyici bir çerçevede sunmaktan ziyade, stratejik ortaklığın neden kurumsal bir ittifaka dönüşmediğini açıklamaya odaklanan analitik bir yaklaşım benimsemektedir. Bu kapsamda izleyen bölümde, araştırmada kullanılan veri seti, belge seçimi ve analiz sürecinde başvurulan yöntemler ayrıntılı biçimde ele alınmaktadır.

Çalışma uluslararası ilişkiler literatüründeki Neo-realist perspektifi temel almaktadır. Rusya ve Çin arasındaki ilişkiler; sistemik baskılar, güç dağılımındaki asimetri ve kutupluluk tartışmaları çerçevesinde, devletlerin anarşik bir yapıda stratejik özerkliklerini koruma çabası olarak analiz edilmiştir. Bu teorik zemin, tarafların neden kurumsal bir ittifak yerine *'kontrollü belirsizlik'* içeren bir stratejik ortaklığı tercih ettiğini anlamlandırmak adına kritik bir çerçeve sunmaktadır.

Bu yönüyle Rusya-Çin ilişkileri, neo-realist çerçevede, ortak çıkarların mümkün kıldığı sınırlı bir iş birliği ile yapısal güvensizlik ve asimetri arasında sıkışmış bir ortaklık modeli sergilemektedir. Güç dağılımındaki dengesizlik, karşılıklı bağımlılığın asimetrik niteliği ve tarafların uzun vadeli stratejik özerklik kaygıları, ilişkinin bağlayıcı bir ittifaka dönüşmesini yapısal olarak sınırlandırmaktadır. Bu durum, neo-realist literatürde vurgulanan büyük güç rekabeti ve ittifaktan kaçınma eğilimleriyle örtüşmektedir (Mearsheimer, 2016). Neo-realist yaklaşım, ittifak oluşumlarını kalıcı normatif uyumdan ziyade, güç dağılımı, tehdit algısı ve stratejik belirsizlik üzerinden açıklaması nedeniyle Rusya-Çin ilişkilerinin koşullu ve kurumsallaşmaktan kaçınan yapısını analiz etmek açısından özellikle elverişli bir teorik çerçeve sunmaktadır. Bu yönüyle, neo-realist ittifak literatürüne Rusya-Çin örneği üzerinden ittifak eşliğinde kalan büyük güç ortaklıklarını açıklayan ampirik bir katkı sunmaktadır.

Yöntem

Bu çalışmanın araştırma sorusu, ölçülebilir nicel göstergelerden ziyade devletlerin algıları, söylemleri ve stratejik öncelikleriyle ilgili olduğundan, çalışma nitel yöntemlerle yürütülmüştür. Amaç, ilişkiyi betimlemekten ziyade, ittifaka dönüşmeyi engelleyen yapısal ve algısal sınırları açıklamaktır. Bu bağlamda araştırma, açıklayıcı nitelikte bir tasarıma sahiptir ve yazılı belgelerin sistematik ve karşılaştırmalı analizine dayanmaktadır.

Çalışmada üç tür belge kullanılmıştır: (i) Rusya ve Çin'e ait resmî strateji ve politika belgeleri, (ii) lider konuşmaları ve üst düzey resmî açıklamalar, (iii) hakemli akademik çalışmalar ile düşünce kuruluşu raporları. Belgelerin seçiminde üç temel kriter uygulanmıştır. İlk olarak zaman kriteri benimsenmiş ve çalışma, 2001 Rusya-Çin Dostluk Antlaşması sonrası döneme odaklanmıştır. İkinci olarak dil kriteri çerçevesinde İngilizce ve Rusça kaynaklar tercih edilmiş, özellikle Rusça belgeler Rus stratejik algısını daha doğrudan yansıtmaları nedeniyle önceliklendirilmiştir. Üçüncü olarak ise nitelik kriteri gözetilerek, günlük haberler ve kısa vadeli yorumlar dışarıda bırakılmış, kurumsal ve analitik değeri olan metinler seçilmiştir.

Veri analizi sürecinde tematik analiz ve karşılaştırmalı okuma teknikleri birlikte kullanılmıştır. İlk aşamada belgeler araştırma sorusu doğrultusunda okunmuş ve tekrar eden temalar kodlanmıştır. Bu süreçte üç ana tema öne çıkmıştır: (i) Rusya-Çin ilişkilerindeki asimetrik yapı, (ii) tarihsel ve jeopolitik kaynaklı güvensizlik alanları, (iii) Amerika Birleşik Devletleri ve Batı'nın sistemik etkisi. İkinci aşamada Rus ve Çin belgeleri akademik literatürle karşılaştırılarak söylemsel tutarlılıklar ve ayrışmalar analiz edilmiştir. Son aşamada ise elde edilen bulgular, stratejik ortaklığın neden kurumsal bir ittifaka dönüşmediğini açıklayan bütüncül bir çerçeve içinde yorumlanmıştır.

Çalışma, açık kaynaklı belgelerle sınırlıdır ve kapalı diplomatik müzakerelere doğrudan erişim imkânı bulunmamaktadır. Bununla birlikte belge çeşitliliği ve karşılaştırmalı analiz yaklaşımı bu sınırlılığı kısmen dengelemektedir.

Stratejik Yakınlaşmanın Tarihsel ve Normatif Temelleri

Çin ve Rusya, Soğuk Savaş sonrasında şekillenen belirsiz ve çok boyutlu uluslararası sistemde, ABD'nin "tek kutuplu" bir düzen tesis etme yönündeki girişimlerine karşı örtüşen tutumlar geliştirmiştir. Bu çerçevede iki aktör, uzun süredir "çok kutuplu" bir uluslararası düzen anlayışını normatif bir hedef olarak desteklemektedir. Söz konusu yaklaşım, küresel sorunların açıklık, dayanışma ve karşılıklı fayda ilkeleri temelinde iş birliği yoluyla ele alınmasını öngörmektedir. Çin ve Rusya, uluslararası siyasi ve ekonomik düzenin daha dengeli ve adil bir yapıya kavuşturulmasını savunmakta; medeniyetler arası diyalog ve iş birliğinin kurumsallaştırılmasına vurgu yapmaktadır. "Renkli devrimler"e yönelik eleştirilerinde, devletlerin kendi siyasi sistemlerini belirleme hakkına saygı gösterilmesi gerektiğini ve Birleşmiş Milletler'in içişlerine müdahaleyi yasaklayan temel ilkelerine bağlılığı ön plana çıkarmaktadırlar. Bu doğrultuda, uluslararası hukuka aykırı olduğunu ileri sürdükleri tek taraflı yaptırımlara karşı çıkmakta; uluslararası güvenliğin korunması, finansal istikrar, çok taraflı ticaret düzenlemeleri ve insan hakları alanlarında eşgüdümlü tutumlar sergilemektedirler (Xin, 2014, s. 12). Bu normatif ve yapısal çerçeve, ikili ilişkilerin kurumsal boyut kazandığı dönemde daha somut ve sistematik bir nitelik kazanmıştır.

Bu ortak tutum, özellikle Temmuz 2001'de imzalanan İyi Komşuluk, Dostluk ve İşbirliği Antlaşması sonrasında daha görünür hâle gelmiştir. Antlaşmayı izleyen süreçte iki ülke, Soğuk Savaş sonrası uluslararası düzenin temel dinamiklerine ilişkin paralel değerlendirmeler geliştirmişlerdir. Çin ve Rusya, küresel karar alma mekanizmalarında Birleşmiş Milletler'in merkezî konumunu vurgulamış, ulusal egemenliği Batı kaynaklı "insani müdahale" ve "sınırlı egemenlik" yaklaşımlarının önünde konumlandırmışlardır. ABD, Rusya, Batı Avrupa, Çin, Hindistan ve Japonya'nın etkili olduğu çok kutuplu bir uluslararası yapı tasavvurunu paylaşmaktadırlar. 11 Eylül sonrasında şekillenen güvenlik gündeminde de terörle mücadele, kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi ve uluslararası çatışmaların yönetimi konularında benzer pozisyonlar benimsemişlerdir. Bu bağlamda Pekin, Moskova'nın Çeçenistan politikasına destek verirken Moskova da Sincan, Tibet ve Tayvan meselelerinde Çin'in temel hassasiyetlerini desteklemiştir. Kore Yarımadası'nda barış ve istikrarın sürdürülmesi de ortak çıkar alanlarından biri olarak öne çıkmaktadır (Lo, 2004, s. 296). Her iki ülke, "çok taraflılık" kavramını Birleşmiş Milletler çerçevesinde tanımlamakta ve Güvenlik Konseyi'nin daimi üyeleri olarak bu platformda ulusal çıkarlarını gözetmektedirler (Jakobson et al., 2011, s. 5).

Ortaya konulan ilkesel ve kurumsal yakınlaşma, Rusya'nın Çin'e yönelik resmî söyleminde de açık biçimde izlenebilmektedir. Bu ortaklığın söylemsel çerçevesi Vladimir Putin'in 27 Şubat 2012'de yayımladığı “*Rusya ve Değişen Dünya*” başlıklı makalesinde açık biçimde görülmektedir. Putin, Çin'in güçlenmesini bir tehditten ziyade “*eşit haklara dayanan yeni bir dünya düzeni*” vizyonu bağlamında değerlendirmiştir. İki ülkenin uluslararası ilişkilerde birbirini desteklemesi ve BM, BRICS, Şanghay İşbirliği Örgütü ve G-20 gibi çok taraflı mekanizmaları etkin biçimde kullanmaları gerektiğini vurgulamıştır. Putin'e göre, sınırlar dâhil olmak üzere temel siyasal sorunlar çözülmüş, liderler düzeyinde “tarihi bir güven” tesis edilmiştir. Ocak 2014'te yaptığı açıklamada ise Çin'in dışlanması değil, çıkar temelli iş birliğinin rasyonel bir seçenek olduğunu vurgulamıştır (Solomentseva, 2014, s. 13). Bu yaklaşım, Rusya'nın Çin'i caydırılması gereken bir rakipten ziyade yönetilmesi gereken bir ortak olarak gördüğünü göstermektedir. İki ülke arasındaki bu söylemsel yakınlaşma, 2016 ve sonrasında yayımlanan ortak bildirimlerle kurumsal bir çerçeveye taşınmıştır. Küresel Stratejik İstikrarın Güçlendirilmesine İlişkin Ortak Bildiri ve Uluslararası Hukukun Teşvik Edilmesine İlişkin Bildiri güvenliğin bölünmezliği ve uluslararası hukukun merkezi rolüne vurgu yapmıştır (People's Republic of China & Russian Federation, 2016). Bu bildiri sadece ikili bir metin değil her iki gücün de ABD'nin tek taraflı füze savunma sistemlerine karşı geliştirdiği bir 'stratejik dengeleme' (strategic balancing) belgesidir. 2018 tarihli Çin-Rusya Ortak Bildirisi ise, artan uluslararası rekabet ortamında stratejik iş birliğinin derinleştirileceğini açıkça ifade etmiştir (Bolt, 2014, s. 50; Xinhua, 2018). Bu metinler, küresel güç dengelerindeki belirsizlik karşısında alternatif iş birliği modellerine yönelme eğilimini yansıtmaktadır.

Söylemsel ve kurumsal düzeyde ortaya çıkan bu yakınlaşma, tarafların iç siyasal öncelikleri ve rejim güvenliği algılarıyla birlikte değerlendirilmelidir. Bununla birlikte, her iki ülkede de rejim güvenliği konusundaki hassasiyetler iş birliğinin önemli bir arka planını oluşturmaktadır. Batı demokrasisinin teşvik edilmesi, egemenliğin aşınması ve insan haklarının uluslararasılaştırılması Pekin ve Moskova tarafından rejim istikrarına yönelik riskler olarak algılanmaktadır (Godement et al., 2016, s. 1). Bu nedenle Orta Asya ve eski Sovyet coğrafyasında Batı yanlısı dönüşümleri engellemek öncelikli hedefler arasındadır (Bolt, 2014, s. 48). ABD-Çin ilişkilerinin 2018 sonrasında ticaret, teknoloji ve iç politika konuları nedeniyle bozulması, Rusya'yı Çin açısından daha değerli bir ortak hâline getirmiştir (Portyakov, 2021, s. 314). Bu bağlamda iki ülke, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Batı merkezli baskılara karşı birlikte hareket etmektedirler. Uluslararası kurumların reformu meselesinde ise Güvenlik Konseyi'nin yapısına dokunulmaması konusunda örtük bir mutabakat bulunmaktadır. Veto hakkı her iki ülke için küresel nüfuzun korunmasında temel araç olarak görülmektedir.

İttifak ve Stratejik Ortaklık Arasındaki Kavramsal Ayrım

Bu tarihsel ve söylemsel yakınlaşmaya rağmen, Rusya-Çin ilişkilerinin niteliği literatürde çoğunlukla “*ittifak*” kavramı yerine “*stratejik ortaklık*” çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde, Rusya ile Çin arasındaki stratejik ortaklık kavramsallaştırılmakta ve bu ilişkinin analitik sınırları belirginleştirilmektedir. Çin ve Rusya arasındaki yakınlaşmanın temel itici unsurları, ABD karşıtlığı ve uluslararası sistemin işleyişine ilişkin benzeşen değerlendirmelerdir. İkili ilişki, ortak ilkesel değerler ya da doğal bir yakınlıktan ziyade, dışsal tehdit algılarının şekillendirdiği bir zeminde gelişmiştir; bu nedenle söz konusu ortaklık, pozitif bir bütünleşmeden çok, ortak bir tehdide karşı denge üretme amacına dayanmaktadır.

Bu çerçevede başlangıçta stratejik ortaklık olarak tanımlanan yakınlaşmanın temel hedefi uluslararası düzenin ve küresel stratejik istikrarın yönlendirilmesidir. Mevcut dünya düzeninin köklü biçimde dönüştürülmesinden ziyade ABD merkezli güç yapısının sınırlandırılması ve dengelenmesi amaçlanmaktadır. Çin, Rusya'yı geleceğe yönelik uluslararası düzen vizyonunu ilerletmede önemli bir stratejik ortak olarak değerlendirmektedir. Bununla birlikte bu değerlendirme, Rusya'nın Çin açısından vazgeçilmez bir aktör olduğu anlamına gelmemekte aksine mevcut konjonktürde işlevsel bir tamamlayıcı rol üstlendiğine işaret etmektedir. Eski Çin Dışişleri Bakan Yardımcısı Fu Ying bu stratejik ortaklığın bir ittifak niteliği taşımadığını açıkça ifade etmiştir. Ying'e göre Çin'in ittifak kurmaya yönelik yerleşik bir “siyasi kültürü” bulunmamakta ve Pekin “siyasi bloklar” siyaseti izlememektedir. Bu açıklama, Çin dış politikasında esnekliğin ve bağlayıcı yükümlülüklerden kaçınmanın bilinçli bir tercih olduğunu, ittifaklardan uzak durmanın hem ilkesel hem de stratejik bir karar niteliği taşıdığını göstermektedir. Bu yaklaşım, Çin-Rusya ilişkisinin niteliğine ilişkin akademik tartışmalarda da karşılık bulmaktadır. Akademisyen Zhao Huasheng, Çin-Rusya ilişkilerinin en uygun biçimde “*dostane tarafsızlık*” kavramıyla tanımlanabileceğini

savunmaktadır. Zhao'ya göre (2018), farklılıkların daha yönetilebilir olduğu, karşılıklı taahhüt düzeyinin sınırlı tutulduğu ve esnekliğe dayanan bir ortaklık modeli, her iki tarafın çıkarlarına klasik bir ittifaktan daha fazla hizmet etmektedir. Bu değerlendirme, ilişkinin sürdürülebilirliğinin kurumsal bağlayıcılıktan değil kontrollü belirsizlikten beslendiğini ve tarafların risk maliyetlerini bilinçli biçimde sınırlamayı öncelediğini göstermektedir. Benzer biçimde siyaset bilimci Chen Yu, Çin'in hiçbir zaman Rus dış politikasında Avrupa'nın yerine geçebilecek bir ağırlık merkezi olamayacağını ileri sürmektedir. Yu bu görüşünü birkaç nedene dayandırmaktadır. Öncelikle Rus kimliğinin tarihsel ve kültürel olarak Avrupalı bir karakter taşıdığı ve Vladimir Putin'in siyasi yöneliminin de bu çerçevede şekillendiğini vurgulamaktadır. İkinci olarak, 2015 yılı itibarıyla Avrupa ile ticaretin Rusya'nın toplam dış ticaretinin yüzde 44,8'ini oluşturması ve bu oranın Çin ile gerçekleştirilen toplam ticaret hacminin dört katından fazla olması dikkat çekmektedir.

Tablo 1

Rusya'nın Dış Ticareti

Ticaret Ortağı	2015 Payı (%)	2023/2024 Payı (%)	Değişim Şiddeti	Stratejik Sonuç
Avrupa Birliği (AB)	%44,8	%14 - 16	- %30 Düşüş	Ekonomik kopuş ve yaptırım etkisi.
Çin Halk Cumhuriyeti	%10,7	%38 - 40+	+ %30 Artış	Ana ekonomik ve teknolojik can damarı.
Dolar/Euro ile Ticaret	%80+	%10 - 15	- %70 Düşüş	Finansal egemenlik arayışı / De-dollarization.
Yuan/Ruble ile Ticaret	%1 - 2	%65 - 70	+ %68 Artış	Çin finansal sistemine eklemlenme.

Kaynak: Rusya Federal Gümrük Servisi (2016), Çin Gümrük Genel İdaresi (2024) ve Rusya Merkez Bankası (CBR) raporlarından yazar tarafından derlenmiştir.

Bu tespit Rusya'nın Çin'e yöneliminin kalıcı bir yapısal eksen kaymasından ziyade Batı ile ilişkilerde yaşanan krizlerin ürettiği taktiksel bir yönelim olduğunu düşündürmektedir. Tablo 1'de sunulan veriler, Rusya'nın dış ticaretindeki değişimi ve Batı eksenli bağımlılıktan Çin merkezli bir modele geçişini matematiksel bir netlikle ortaya koymaktadır. 2015 yılında Avrupa Birliği'nin Rusya dış ticaretindeki %44,8'lik domine edici payı Rusya'nın o dönemdeki stratejik hassasiyetinin temel kaynağıyken bu durum 2024 yılı itibarıyla radikal bir biçimde Çin lehine evrilmiştir. Güncel veriler, Çin'in Rusya ticaretindeki payının %40 eşikini aşarak 2015'teki hacminin yaklaşık dört katına ulaştığını buna karşın Avrupa'nın payının marjinal bir seviyeye gerilediğini göstermektedir. Neo-realist bir perspektifle değerlendirildiğinde bu tablo, Rusya'nın Batı'nın yaptırımları karşısında geliştirdiği bir 'ekonomik dengeleme' (economic balancing) hamlesidir. Ancak ticaretin yuan üzerinden yapılması ve enerji rotalarının doğuya kayması, Rusya'nın asimetrik bir bağımlılıktan (AB) bir başka asimetrik bağımlılığa (Çin) geçtiği ve stratejik özerkliğin sınırlandığı yeni bir evreye işaret etmektedir.

Bu analitik çerçeveye karşılık olarak Liu Fei, iki ülkenin 2016 yılında imzaladığı ve egemenlik, toprak bütünlüğü, güvenlik ve diğer temel konularda karşılıklı destek taahhüdü içeren ortak bildiriye atıfla Çin ve Rusya'yı "doğal müttefikler" olarak tanımlamaktadır. Fei'ye göre Rusya'nın Dış Politika Konsepti, Çin ile eşit şartlarda ve karşılıklı güvene dayalı iş birliğinin sürdürülmesini, küresel barışın ve bölgesel istikrarın korunmasının temel gereği olarak ortaya koymaktadır (Godement et al., 2016, s. 6). Bununla birlikte bu söylemsel çerçeve, ilişkilerin normatif bir müttefiklik düzleminde meşrulaştırılmaya çalışıldığını gösterse de, bağlayıcı savunma yükümlülüklerinin yokluğu bu iddianın pratik sınırlarını ortaya koymaktadır. Bu noktada Cheng ve Ariel Cohen gibi siyaset bilimciler, Çin ve Rusya'nın "uyumlu ortaklar" olmalarına rağmen "müttefik" olarak tanımlanamayacağını ancak bu ilişkinin pratikte bir ittifakın gerektirdiği birçok hedefe ulaşmayı mümkün kıldığını ileri sürmektedirler. Bu değerlendirme, Rusya-Çin ilişkilerinin biçimsel ittifak tanımlarına uymamakla birlikte işlevsel düzeyde ittifak benzeri sonuçlar üretebildiğini ve esnekliğin bilinçli bir stratejik avantaj olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır.

Bazı siyaset bilimciler, Rusya-Çin ilişkilerinin sürdürülebilir gelişimini açıklamak için “dört olmadan” ilkesine dayalı bir çerçeve önermektedirler. Bu çerçeve; ittifak olmadan, çatışma olmadan, üçüncü taraflara yönelmeden ve ideolojik baskı olmadan ilişki yürütülmesini esas almaktadır. Bu yaklaşım, ilişkinin sınırlarını açık biçimde tanımlamakta, beklenti yönetimini mümkün kılmakta ve tarafların aşırı bağlayıcı taahhütler altına girmesini engellemektedir. Çatışma olmadan ilkesi, özellikle Rusya-Çin ilişkilerinin alt sınırını belirlemekte, 1960-1980 döneminde sınır anlaşmazlıkları nedeniyle yaşanan çatışmalı sürecin ardından, iş birliğine odaklanan yeni bir ilişki çerçevesinin tesis edildiğini göstermektedir. Bu durum, geçmişteki derin güvensizliklerin tamamen ortadan kalkmadığını, ancak kontrollü biçimde askıya alındığını ortaya koymaktadır. Bu sınırlı ve koşullu çerçeve, Çin ve Rusya arasındaki ilişkilerin geliştirilmesinin her iki ülkenin ortak çıkarlarına dayandığını ve herhangi bir üçüncü tarafa yönelik ya da üçüncü bir aktöre bağlı bir blok oluşturma amacı taşımadığını sergilemektedir. Bu söylem, ABD veya NATO karşıtı bir ittifak inşa edilmediği mesajını içermekle birlikte ilişkinin pratikte büyük ölçüde ABD’nin küresel rolüne tepki olarak şekillendiği gerçeğini ortadan kaldırmamaktadır. Aynı zamanda bu yaklaşım iki ülkenin diğer aktörlerle iş birliği geliştirme kapasitesini sınırlamamakta ve ilişkilerin ideolojik zorunluluklara tabi olmadığını vurgulamaktadır. Taraflar, birbirlerinin seçtikleri kalkınma modellerine ve devlet sistemlerine saygı göstermekte, iç işlerine müdahale etmeme ilkesini temel bir norm olarak benimsemektedirler (Xin, 2014, s. 12).

Bu çerçeve, Rusya-Çin ilişkilerinin normatif ya da ideolojik bir bütünleşmeye değil, bağlayıcı yükümlülüklerden bilinçli biçimde kaçınan işlevsel bir esneklik anlayışına dayandığını göstermektedir. Söz konusu işlevsel esneklik, stratejik ortaklığın ittifaka dönüşmemesinin temel nedenlerinden biri olarak taraflara değişen uluslararası koşullara uyum sağlama imkânı sunmaktadır. Dolayısıyla esneklik bir zayıflık değil uzun vadeli belirsizliklerin yönetilmesini mümkün kılan bilinçli bir stratejik tercih olarak ortaya çıkmaktadır. Bu değerlendirmeye paralel biçimde Rus siyaset bilimciler, Moskova-Pekin ilişkilerinde askerî tatbikatların ve istişare mekanizmalarının artmasını, askerî-teknik iş birliğinin derinleşmesini ve siyasi düzeydeki koordinasyonun yoğunlaşmasını giderek daha güçlü savunma bağları oluşturan bir “stratejik ittifak” eğilimi olarak yorumlamaktadırlar. Bu yaklaşım, askerî iş birliğindeki niceliksel artışı niteliksel bir ittifak göstergesi olarak ele alan Rus merkezli bir okumanın varlığına işaret etmektedir. Bununla birlikte, iki ülkenin nükleer caydırıcılık açısından birbirlerine bağımlı olmamaları, ilişkinin klasik anlamda bir askerî ittifak olarak tanımlanmasını engellemektedir (Tan, 2020, s. 396). Karşılıklı nükleer bağımlılığın bulunmaması, klasik ittifak teorilerinde merkezi bir yer tutan savunma garantisinin bu ilişkide kurumsallaşmadığını ortaya koymaktadır.

Rusya-Çin stratejik ortaklığı, kendine özgü yapısal özellikler taşımaktadır. Bu yapının temelinde, tarafların stratejik güvenlik alanındaki örtüşen çıkarları yer almaktadır. Söz konusu çıkar zemini ilişkinin ideolojik veya kuralcı bir yakınlıktan ziyade konjonktürel tehdit algıları etrafında şekillendiğini göstermektedir. Bu durum, iki devlet arasında ekonomi, siyasal rejim, ideoloji, inanç veya iklim değişikliği gibi alanlarda çıkar çatışmaları ortaya çıktığında dahi ilişkinin otomatik olarak bir ittifak krizine dönüşmeyeceğine dair bir güvence oluşturmaktadır (Ma, 2015, s. 89). Başka bir ifadeyle, iş birliği alanları ile potansiyel çatışma alanları bilinçli biçimde ayrıştırılmakta, ilişkinin sürekliliği bu ayrıştırma üzerinden korunmaktadır. Bu ayrıştırma mantığı liderler düzeyindeki söylemde de açık biçimde görülmektedir. Putin ve Jinping 4 Şubat 2022 tarihinde yayımlanan ortak açıklamada, iki ülke arasındaki ilişkileri “sınırsız ortaklık” olarak nitelendirmişlerdir (Office of the President of Russia, 2022). Bu bildiri tarafların NATO’nun genişlemesine karşı ortak bir duruş sergilemesi bakımından, realizmin ‘dışsal dengeleme’ (external balancing) teorisinin modern bir örneğidir. Ancak bu ifade hukuki ve kurumsal anlamda bağlayıcı bir ittifaka işaret etmekten ziyade siyasi düzeyde güçlü bir mesaj üretmeye yönelik sembolik bir yaklaşım dili olarak değerlendirilmelidir. Bu söylemin arka planında sınır sorunlarının büyük ölçüde çözülmüş olması ve iki ülke arasındaki ekonomik tamamlayıcılık önemli rol oynamaktadır. Rusya’nın geniş doğal kaynaklara sahip olmasına karşın teknoloji ve sermaye açısından sınırlı imkânlarla sahip olması, Çin’in ise sermaye ve teknoloji kapasitesine rağmen doğal kaynak ihtiyacı duyması yakınlaşmanın maddi temelini oluşturmaktadır. Bu ekonomik tamamlayıcılık ilişkinin uzun vadeli bir güven topluluğundan ziyade karşılıklı fayda hesapları üzerinden ilerlediğini göstermektedir.

Batı literatüründe Rusya ve Çin sıklıkla “*fili müttelikler*” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlama ittifak kavramının hukuki ve kurumsal içeriğinden ziyade, tarafların davranışsal uyumuna dayanmaktadır. Rusya, Avrupa Birliği’nin doğuya doğru genişleyen normatif ve jeopolitik etkisini kendi etki alanına yönelik doğrudan

bir meydan okuma olarak algılamaktadır (Lo, 2004, s. 300–304; Webber, 2022, s. 150–154). Çin açısından ise Avrupa, öncelikle ekonomik ve diplomatik rekabet alanı olarak değerlendirilmektedir. Rusya ile eşgüdüm Avrupa Birliği’ni parçalamaktan ziyade Batı merkezli uluslararası düzeni dengeleme amacına hizmet etmektedir (Krickovic, 2017, s. 305–309). Bu farklı algısal yaklaşımlar ortak söylemlere rağmen tarafların stratejik önceliklerinin tam anlamıyla örtüşmediğini ortaya koymaktadır. Bu farklılaşma Batılı siyasetçilerin Kremlin–Pekin yakınlaşmasına yönelik değerlendirmelerinde de belirginleşmektedir.

2014 sonrasında hız kazanan yakınlaşmanın sürdürülebilir olmadığı yönündeki görüşler iki ülke arasında Çin lehine derinleşen güç asimetrisine, tarihsel güvensizliklere ve kültürel farklılıklara dayandırılmaktadır. Ayrıca Çin’in ABD ve ABD müttefikleriyle olan ilişkilerine verdiği önemin devam ettiği, Moskova’nın ise uzun vadede yükselen Çin karşısında Batı ile denge arayışına yöneleceği ileri sürülmektedir. Bu değerlendirmeler ilişkinin kırılganlığına işaret eden yapısal bir şüpheyi yansıtmaktadır. Bununla birlikte söz konusu yaklaşımların çoğu iki ülkenin 1950’lerden bu yana hiç olmadıkları kadar yakın bir stratejik eşgüdüm düzeyine ulaştığı gerçeğini göz ardı etmektedir. Yakınlaşmanın derecesi, otomatik olarak bir ittifak anlamına gelmese de işlevsel bir stratejik ortaklık seviyesinin aşıldığını göstermektedir.

Çin ile Rusya arasında net bir ittifak ve karşılıklı savunma paktının bulunmaması mutlaka fiilî bir ittifak ilişkisinin yokluğuna işaret etmemektedir. Bu durum klasik ittifak tanımları ile güncel stratejik ortaklık pratikleri arasındaki kavramsal uyumsuzluğu görünür kılmaktadır. Bununla birlikte iş birliğinin kurumsallaşması zaman içerisinde öngörülebilirliği artırmakta, karşılıklı riskleri azaltmakta ve olası bir askerî çatışma durumunda eşgüdümlü hareket etme kapasitesini güçlendirmektedir. Stratejik ortaklığın kurumsal yapısı, zamanla daha sıkı bir ittifaka evrilebileceği gibi işlevsel zayıflama yönünde de ilerleyebilecektir (Korolev, 2019, s. 142). Bu nedenle söz konusu belirsizlik, Rusya–Çin stratejik ortaklığının ayırt edici niteliğini oluşturmakta ve ilişkinin hem dayanıklılığını hem de sınırlarını eşzamanlı olarak tanımlamaktadır. Bu yapısal belirsizlik bağlamında, Bobo Lo’nun 2008 yılında Çin-Rusya ilişkisini “*uygunluk eksenî*” olarak tanımlaması ile günümüzde ilişkinin “*zorunluluk eksenî*” niteliği kazanması arasındaki dönüşüm dikkat çekicidir. Bu kavramsal değişim, ilişkinin gönüllü bir stratejik yakınlıktan ziyade sistemik baskılar altında şekillenen pragmatik bir ortaklığa dönüştüğünü göstermektedir. Stratejik zorunluluk karşılıklı güvensizliğin inkâr edilmesini değil bu güvensizliğin yönetilebilir bir unsur olarak kabul edilmesini ve çıkar farklılıklarının kontrollü biçimde idare edilmesini gerektirmektedir. Bu çerçevede şekillenen güvenlik anlayışı taraflar arasında mutlak güven varsayımına değil sınırlı ve işlevsel bir güven ilişkisine dayanmaktadır. Moskova ve Pekin’i zorunlu biçimde yakınlaştıran temel unsur, uluslararası sistemde ortaya çıkan ve her iki ülkenin çıkarlarını ve güvenliğini tehdit eden gelişmelerdir. Dolayısıyla yakınlaşmanın temel itici gücü ilkesel ya da ideolojik bir bütünleşme değil ortak tehdit algılarıdır.

Bu durum özellikle yüksek maliyetli güvenlik risklerinin söz konusu olduğu alanlarda daha net biçimde gözlemlenmektedir. Belarus ve Ukrayna’nın Rusya için, Tayvan’ın ise Çin açısından taşıdığı stratejik anlam dikkate alındığında bu başlıkların belirlenen düşmanla doğrudan savaşa yol açma olasılığı en yüksek meseleler olduğu görülmektedir. Bu bağlamda tarafların birbirleriyle bağlayıcı bir savunma anlaşması imzalamaya mesafeli yaklaşımları ortak çıkarların en keskin biçimde ayrıştığı noktalarda ortaya çıkan temkinli stratejik hesaplamaların sonucudur. Bu gözlem iki ülkenin hayati çıkar alanlarının örtüşmediğini ve özellikle yüksek maliyetli güvenlik riskleri gündeme geldiğinde stratejik mesafenin bilinçli biçimde korunduğunu göstermektedir. Bu noktada, bir tarafın diğerinin savaşını kendi stratejik çıkarları doğrultusunda bir fırsat olarak görüp görmeyeceği sorusu gündeme gelmektedir. Uzmanlar bu sorunun “stratejik ortaklık” kavramının içerdiği belirsizliklerin ayrılmaz bir parçası olmaya devam edeceğini belirtmektedirler (Sherr & Jüris, 2021, s. 4). Söz konusu belirsizlik, stratejik ortaklığın caydırıcılık kapasitesini sınırlarken, aynı zamanda ilişkiye esneklik kazandıran yapısal bir özellik olarak öne çıkmaktadır. Stratejik ortaklığın temel mantığı, eşit aktörlerden oluşan yeni ve adil bir dünya topluluğunu teşvik etmeyi amaçlayan özgün bir ilişki türü inşa etmektir. Bu yaklaşım, Çin-Rusya ilişkisini hiyerarşik ittifak modellerinden ayıran bir iddia ortaya koymaktadır. Bu çerçeve içinde, ABD, Rusya ve Çin arasındaki ilişkilerin “tamamen rekabetçi ve hasmane” bir yapıya sahip olması zorunlu görülmemektedir (Kerr, 2005, s. 415). Bu değerlendirme, çok kutupluluğun kaçınılmaz biçimde bloklaşma ve çatışma üretmeyeceği varsayımına dayanmaktadır. Bu stratejik güvenlik anlayışında, taraflardan birine yönelik doğrudan saldırı ve ciddi güvenlik tehdidi durumunda diğer tarafın destek sağlaması beklenmektedir. Ancak Çin ile Rusya arasındaki savunma niteliğindeki birliktelik saldırgan bir karakter taşımamaktadır (Ma, 2015, s. 89). Dolayısıyla fiilî dayanışma ile

hukuki bağlayıcılık arasında bilinçli biçimde korunan muğlak bir alan bulunmaktadır. Bu muğlak alanın temelini ise eşitlik ve güven ilkeleri oluşturmaktadır. Xin'e göre, eşitlik ve güven Çin ile Rusya arasındaki yeni ilişkilerin köşe taşlarıdır (Xin, 2014, s. 13). Bu köşe taşları, mevcut güç asimetrisine rağmen ilişkiye bir denge çerçevesi kazandırmaktadır. Taraflar birbirlerinin iç politikalarına müdahale etmeme konusunda eşit kabul edilmekte ve hiçbir aktör küçük ortak olarak konumlandırılmayı kabul etmemektedir. Özellikle Rusya açısından bu hassasiyet statü kaybı endişesinin ilişki dinamiklerini belirleyen temel unsurlardan biri olduğunu göstermektedir.

Şimdiye kadar karşılıklı çıkar örtüşmeleri iki ülke arasındaki farklılıkların görünürlüğünü sınırlamış ve iş birliğini teşvik etmiştir. Ancak bu durum söz konusu farklılıkların ortadan kalktığına değil ertelendiğine işaret etmektedir. Bunun en açık göstergesi Rusya'nın "yakın çevre" olarak tanımladığı alanlarda Çin'in artan varlığına Moskova'nın temkinli bir sessizlikle yaklaşmasıdır. Bu sessizlik, Rusya'nın mevcut güç dengesini kabullendiğini ima eden örtülü bir uyum göstergesi olarak okunabilir. Ozawa'ya göre, Moskova Rusya'nın uzun vadede daha küçük bir ortak konumuna gerileyebileceği gerçeğini kabullenene kadar Çinli aktörler Rus meslektaşlarına eşit muamele etmeyi sürdüreceklidir (Ozawa, 2019, s. 4). Bu değerlendirme eşitlik söyleminin büyük ölçüde geçici ve koşullu olduğuna dair eleştirel bir çerçeve sunmaktadır. Buna rağmen, Rusya'nın Bağımsız Devletler Topluluğu'ndaki "özel ilgi alanlarında" savunma yönündeki reflekslerinin hâlen canlı olması, iki ülke arasındaki pek çok yapısal farkın kesin biçimde çözülmediğini, yalnızca geçici olarak etkisizleştirildiğini göstermektedir (Lo, 2004, s. 300). Bu durum, potansiyel gerilim alanlarının ilerleyen dönemlerde yeniden görünür hale gelebileceğine işaret etmektedir. Çin ve Rusya arasındaki eşitlik ve güven söylemi komşuluk ilişkilerinin gelişimi, tarihsel deneyimler, devlet çıkarları, dönemin yapısal koşulları ve halkların beklentileri gibi çok katmanlı unsurlara dayandırılmaktadır. Bu çok boyutlu gerekçelendirme, ilişkinin yalnızca kısa vadeli konjonktürel hesaplarla açıklanamayacağı iddiasını güçlendirmektedir.

Ancak literatürde, Rusya'nın ABD'ye yönelik meydan okumasının uluslararası sistemi istikrarsızlaştırması durumunda, Çin'in barışçıl yükseliş stratejisinin de zarar görebileceği yönünde güçlü bir değerlendirme bulunmaktadır. Bu senaryo, iki ülke arasındaki çıkarların ayrışmasına ve potansiyel bir çatlağın ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilir (Ma, 2015, s. 88). Bu olasılık, Çin'in Rusya ile dayanışmasını mutlak değil, koşullu bir stratejik tercih olarak gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu koşulluluk, 2018 tarihli Rusya-Çin Ortak Bildirisi'nde yer alan "*Rusya-Çin ortaklığı, modern uluslararası ilişkilerin bir modelidir*" ifadesiyle yumuşatılmaya çalışılmıştır (Xin, 2014, s. 14). Benzer şekilde 5 Haziran 2019 tarihli ortak açıklamada ilişkilerin "yeni bir döneme" girdiği vurgulanmış, bu yeni dönemin derinleşme ve yoğunlaşma anlamına geldiği ifade edilmiştir. Tanımlanan yeni aşama ittifak kurumsallaşmasından ziyade bağlayıcılığı sınırlı, çok boyutlu bir iş birliği modeline işaret etmektedir. Buna rağmen, askerî-teknik iş birliğinin ölçeği ve derinliğindeki artış nedeniyle, iki ülke arasındaki ilişkinin gelecekte bir ittifaka dönüşüp dönüşmeyeceği akademik tartışmalarda canlılığını korumaktadır. Bu tartışmalar davranışsal yakınlaşma ile hukuki ittifak arasındaki ayrımın hâlen netleşmediğini göstermektedir. Son dönemde öne çıkarılan "*koordinasyon*" kavramı, bu muğlaklığa açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Koordinasyon, tarafların bağımsızlıklarını koruyarak eşgüdüm sağlamaya çalıştıklarını ifade etmektedir (Portyakov, 2019, s. 315). Bu anlayış, ilişkinin kapsamını genişletirken bağlayıcılık düzeyini bilinçli biçimde sınırlamaktadır.

Çin ile Rusya arasındaki stratejik ortaklık, klasik bir ittifakın gerekliliklerini karşılamamaktadır. Bu tespit, metin boyunca sunulan ampirik bulgular ve kavramsal çerçeve ile tutarlıdır. Mevcut ilişki, savunma garantisi içermeyen, bilinçli biçimde ittifak eşiğinin altında tutulan, yüksek düzeyli ancak esnek bir stratejik ortaklık olarak tanımlanabilir. Bu yapı, ilişkinin kalıcılığını değil, değişen uluslararası koşullara uyarlanabilirliğini güvence altına almaktadır.

Güç Asimetrisi ve Jeopolitik Güvensizlik Alanları

Çin-Rusya stratejik ortaklığının önünde başlıca üç engel bulunmaktadır: pragmatizm, siyasi güven eksikliği ve ABD faktörü. Bu üç unsur ilişkinin neden kurumsal ve bağlayıcı bir ittifaka evrilemediğini açıklayan temel analitik çerçeveyi oluşturmaktadır. Pragmatik düzlemde, iki ülkeyi bir araya getiren ortak çıkarlar örtüşmediği anda stratejik ortaklığın işlevselliği zayıflamaktadır. Bu durum ortaklığın normatif ya da ideolojik bir zemine değil, koşullara bağlı çıkar temelli bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca Rus dış politika düşüncesinde etkili olan Avrasyacı yaklaşım, her ne kadar Batı karşıtlığı temelinde Çin ile taktik bir yakınlaşmayı desteklese de, Çin kültürü ve uzun vadeli stratejik hedeflerine yönelik belirgin bir mesafeyi de

içinde barındırmaktadır. Avrasyacı düşünce, Rusya'yı kendine özgü bir medeniyet alanı olarak tanımlarken, Çin'i bu alanla tam anlamıyla örtüşmeyen, farklı bir tarihsel ve kültürel havzaya ait bir güç olarak değerlendirmektedir. Bu kimliksel uyumsuzluk, Rus elitleri arasında Çin'in artan gücüne yönelik güvensizliği beslemekte ve stratejik ortaklığın bilinçli biçimde ittifak düzeyine taşınmamasına yol açmaktadır (Larin, 2002; Klistorin, 2005). Bununla birlikte, Rus milliyetçi düşüncesi ve Avrasyacı ideolojinin önde gelen savunucularından Alexander Dugin, Çin'e yönelik yaklaşımıyla bu genel temkinli tutumdan ayrılan dikkat çekici bir istisna oluşturmaktadır. Dugin, Çin'i Rusya'nın uzun vadeli jeopolitik yöneliminde potansiyel bir tehditten ziyade, Batı merkezli uluslararası düzene karşı kurulabilecek daha geniş bir karşı-hegemonik blokun asli unsurlarından biri olarak konumlandırmaktadır. Bu çerçevede Dugin, Rusya'yı Çin'in yanı sıra Müslüman ülkeleri de kapsayan bir "Güney" ittifakının merkezi aktörü olarak düşünmekte; söz konusu yapıyı Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'ni içeren "Kuzey"e karşı tarihsel ve ideolojik bir denge unsuru olarak değerlendirmektedir.

Ancak Dugin'in bu yaklaşımı, Rus dış politika elitleri ve güvenlik bürokrasisi içinde baskın bir eğilimi yansıtmaktan ziyade, Avrasyacı düşünce içerisindeki marjinal fakat söylemsel açıdan etkili bir yorum olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, Avrasyacılığın homojen bir ideolojik zemin sunmadığını; aksine Çin'e yönelik algıların Rus stratejik kültürü içinde dahi parçalı ve çelişkili biçimde şekillendiğini göstermektedir. Dolayısıyla Avrasyacı söylem, Rusya-Çin yakınlaşmasını normatif ve kimlik temelli bir ittifaka dönüştürmekten ziyade, ilişkideki temkinli, koşullu ve çıkar odaklı iş birliği biçimini yeniden üretmektedir (Shlapentokh, 2007, s. 15). Bu bağlamda Rusya-Çin ilişkileri, ortak çıkarların mümkün kıldığı pragmatik bir iş birliği ile yapısal güvensizlik ve asimetri arasında şekillenen, ittifaklaşmaya dirençli bir ortaklık modeli ortaya koymaktadır.

Bu genel çerçeve, somut kriz anlarında ortaklığın sınırlarının nasıl belirlendiğini anlamayı gerekli kılmaktadır. Çin-Rusya stratejik ortaklığının sınırları, Rusya'nın Ağustos 2008'de Gürcistan'ı işgal etme kararı ile Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlığını tanıması sürecinde açık biçimde görünür hâle gelmiştir (Jakobson, Holtom, Knox & Peng, 2011, s. 10). Söz konusu kriz iki ülkenin egemenlik ve toprak bütünlüğü konularında aynı ilkeleri paylaşmadığını göstermiştir. Rusya; Gürcistan, Çeçenistan ve Sırbistan'dan Kırım, Donbas ve Suriye'ye uzanan geniş bir coğrafyada sıcak çatışmalar yürütürken, Çin stratejik geleneğinde askerî maceracılıktan bilinçli biçimde kaçınmaktadır. Bu farklılık, iki ülkenin stratejik kültürleri arasındaki temel ayrışma noktalarından birini yansıtmaktadır. Çin'in bugüne kadar "ilk kurşunu atmayacağı" yönündeki beyanına sadık kalması bu yaklaşımın sürekliliğini teyit etmektedir (Godement et al., 2016, s. 2).

Sibiry ve Uzak Doğu Bağlamında Algılanan Güvenlik Tehditleri

Rusya-Çin stratejik ortaklığı, yüzeyde pragmatik bir iş birliği görüntüsü sunsa da, özellikle Rusya'nın Uzak Doğu ve Sibiry bölgelerinde Çin'e yönelik derin bir algılanan güvenlik tehdidi ile sınırlanmaktadır. Rus stratejik düşüncesinde bu tehdit, Çin'in doğrudan askerî bir saldırısından ziyade, demografik asimetri, ekonomik nüfuz ve uzun vadeli yapısal güç dengesizliği üzerinden şekillenmektedir. Rus akademisyenler ve uzmanlar, Çin'in nüfus fazlası, ekonomik dinamizmi ve sınır bölgelerine yönelik artan ilgisinin, Moskova'nın tarihsel olarak kırılgan olan Sibiry ve Uzak Doğu üzerindeki egemenliğini aşındırabileceğini vurgulamaktadırlar (Malyavin, 2005). Bu bağlamda Çin, Rusya için kısa vadeli bir askerî tehditten çok, uzun vadeli bir jeopolitik ve demografik baskı unsuru olarak algılanmaktadır.

Bu algı özellikle yerel yöneticiler ve bölgesel elitler düzeyinde daha belirgin hâle gelmektedir. Rusya'nın doğu bölgelerindeki yerel yöneticiler, Çin'den gelen kontrolsüz yatırım ve demografik hareketliliği bir 'yumuşak istila' olarak değerlendirmekte, bu da Moskova'nın merkezi politikaları ile yerel güvenlik algıları arasında bir gerilime neden olmaktadır (Larin, 2002; Klistorin, 2005). Merkezi yönetim Pekin ile ilişkileri stratejik ve pragmatik bir çerçevede sürdürme eğilimindeyken, Uzak Doğu ve Doğu Sibiry'daki yerel aktörler Çin'in ekonomik ve demografik yayılımına karşı daha temkinli ve zaman zaman kaygılı bir tutum sergilemektedir. Rus kamuoyunda ve elit söyleminde Çin'e ilişkin "örtük korkular", Çin'in potansiyel bir müttefik olarak kabul edilmesine rağmen, gerektiğinde "pençelerini gösterebilecek" bir aktör olarak görülmesiyle kendini göstermektedir (Malyavin, 2005; Igrunov, 2005). Bu durum, Rusya-Çin ilişkilerinde güvene dayalı, derin ve kurumsallaşmış bir ittifakın neden ortaya çıkmadığını açıklayan önemli bir yapısal unsur olarak öne çıkmaktadır.

Bu algısal ve bölgesel güvensizlikler, yalnızca Rusya'nın iç dinamiklerinden değil, aynı zamanda Çin'in dış politika ve güvenlik anlayışının sınırlarından da beslenmektedir. Bu tutum, Çin'in güvenlik anlayışında savunmacı caydırıcılığın merkezi konumunu ortaya koymaktadır. Ulusal egemenliğe ve toprak bütünlüğüne saygı ile başka bir devletin iç işlerine karışmama ilkeleri Çin dış politikasının değişmez kuralcı çerçevesini oluşturmaktadır. Bu ilkeler, Pekin'in Rusya ile ilişkilerinde dahi taviz vermekten kaçındığı kırmızı çizgileri temsil etmektedir. Nitekim bu çerçevede Rusya'nın Abhazya ve Güney Osetya'ya ilişkin eylemleri Çin tarafından kabul edilemez bulunmuştur. Bu durum stratejik ortaklığın mutlak siyasi dayanışma anlamına gelmediğini göstermektedir. Çin; Abhazya ve Güney Osetya'nın tanınmasının Tayvan, Tibet ve Sincan'daki ayrılıkçı hareketler için tehlikeli bir emsal oluşturacağını bilinciyle Rusya'nın destek talebini reddetmiş ve iki bölgeyi tanımamıştır. Böylece Çin, ikili ilişkilerde kendi iç güvenlik önceliklerini belirleyici kılmıştır. Ayrıca dönemin Çin Cumhurbaşkanı Hu Jintao Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Rusya'nın eylemlerini desteklememesi için doğrudan girişimde bulunmuştur. Bu politika Çin'in çok taraflı platformlarda Rusya'ya koşulsuz destek vermekten bilinçli biçimde kaçındığını ortaya koymaktadır. Bu tarihten itibaren Rusya, Çin'in üyesi olmadığı çok taraflı kuruluşlar (Bağımsız Devletler Topluluğu, Avrasya Ekonomik Birliği ve Kolektif Güvenlik Antlaşması Teşkilatı) ile Orta Asya hükümetleriyle ikili ilişkiler üzerinden bölgesel etkisini artırma yoluna gitmiştir (Bolt, 2014, s. 10). Bu yönelim, Moskova'nın Çin'e aşırı bağımlılığı sınırlama arayışının stratejik bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Resmî söylem stratejik ortaklığın karşılıklı siyasi güvene dayandığını vurgulasa da, Çinli yetkililerin güven eksikliğini açık biçimde dile getirmekten kaçınmaması dikkat çekmektedir. Bu söylemsel ikilik resmî politika beyanları ile stratejik algılar arasındaki mesafeyi görünür kılmaktadır. Rusya küresel hırslara sahip bölgesel bir güç konumundayken, Çin Moskova'nın kendisiyle eşit ve öngörülebilir bir iş birliği ilişkisini sürdürüp sürdürmeyeceği konusunda belirsizlik yaşamaktadır. Bu belirsizlik Çin açısından Rusya'yı tam anlamıyla stratejik bir ortak olmaktan uzaklaştırmaktadır. Öte yandan tarihsel düşmanlık hafızası ile güçlü bir Çin'in Rusya ve Orta Asya'ya yönelik politikalarına dair şüpheler iki ülke arasında kalıcı bir güven ilişkisinin oluşmasını engellemektedir. Bu durum güven eksikliğinin tek taraflı değil karşılıklı olduğunu göstermektedir. Rus milliyetçi çevreler Çin liderliğinin Halk Kurtuluş Ordusu'nu kullanarak gelecekte Rusya ve Orta Asya'ya yönelik saldırgan askerî adımlar atabileceği varsayımıyla Çin'i potansiyel bir tehdit olarak değerlendirmektedirler. Bu algı, Rus iç siyasetinde Çin karşıtı söylemlerin meşruiyet kazanmasına zemin hazırlamaktadır. Çin tehdidi algısı toprak talepleri, dünyanın Çin ve ABD arasında yeniden bölünmesi, Rusya'nın geleneksel etki alanlarından dışlanması ve Çin'in küresel emelleri gibi geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Bu geniş tehdit tasavvuru Çin'in yalnızca bölgesel değil sistemik bir rakip olarak algılandığını göstermektedir. Diğer yandan Rus liberaller, "Çin tehdidi" söylemini Rusya'nın Avrupa'ya yönelmesini ve Asya'dan uzaklaşmasını meşrulaştıran bir araç olarak kullanmaktadır. Bu yaklaşım tehdidin iç politikada araçsallaştırıldığını ortaya koymaktadır.

Pekin, Rus siyasetçilerin Çin tehdidi etrafında yürüttüğü tartışmalardan açık biçimde rahatsızlık duymaktadır. Bu rahatsızlık stratejik ortaklık söylemiyle taban tabana zıt bir algı üretmektedir. Çin, güçlü bir Çin'in Kuzeydoğu Asya ve Orta Asya'daki siyasi ve ekonomik etkisini marjinalleştireceği ve daha önce çözülmüş sınır anlaşmazlıklarını yeniden gündeme getireceği iddialarını reddetmektedir (Jakobson et al., 2011, s. 11). Bu reddiye Çin'in statükoyu bozma niyeti taşımadığı yönündeki resmî tutumunu pekiştirmektedir. Buna karşılık Rus siyaset çevrelerinde, Çin tehdidini etkisizleştirmenin en etkili yolunun Pekin'i Asya ötesi enerji ve altyapı projelerine daha sıkı biçimde bağlamak ve Rusya'yı ticari açıdan kazançlı bir istikrar alanına dönüştürmek olduğu yönünde bir görüş bulunmaktadır (Lo, 2004, s. 307). Bu strateji güvenlik risklerinin ekonomik karşılıklı bağımlılık yoluyla yönetilmesine dayanmaktadır.

Çin ve Rusya'nın dünya görüşleri arasındaki farklar da stratejik ortaklığın ideolojik bir birliktelik olmadığını göstermektedir. Çinli analistlere göre Rusya kendisini Çin açısından yabancı olan Avrupa değerleri üzerinden tanımlamaktadır. Bu algı Rusya'nın kimliksel yöneliminin Pekin tarafından kuşkuyla karşılandığını ortaya koymaktadır. Çin kamuoyunda Rusya'nın kalıcı bir müttefik olmadığı ve kendisine güvenilmemesi gerektiği yönündeki tarihsel algı yaygındır. Bu toplumsal algı uzun vadeli stratejik yakınlaşmanın meşruiyetini zayıflatmaktadır. Ayrıca Moskova'nın Çin'i küçümsediği, Avrupa'nın parçası olmayı arzuladığı ve bu nedenle Batı'yı tamamen karşısına alamayacağı yönündeki düşünceler, Rusya'nın stratejik sadakatine dair derin bir şüphe üretmektedir (Jakobson et al., 2011, s. 9). Bu algısal güvensizlik yalnızca elitler düzeyinde değil stratejik kültür ve düşünce düzeyinde de derinleşmektedir. Rusya ve Çin'in stratejik kültürlerinde eşitliğin sağlanamaması,

stratejik istikrarın tesisinde yapısal bir uyumsuzluk yaratmaktadır. Bu uyumsuzluk, kriz anlarında ortak hareket kabiliyetini sınırlayan temel faktörlerden biridir. Rusya'nın aksine merkeziliğe dayalı bir stratejik düşünceye sahip olan Çin müttefiklerini korumak adına güç kullanma niyetinden bilinçli biçimde kaçınmaktadır. Bu nedenle Çin'in ittifak benzeri güvenlik taahhütlerinden uzak durması tutarlı bir stratejik tercihi yansıtmaktadır. Çinli gözlemciler göre Rusya, çıkarları gerektirdiğinde Pekin'e sırtını dönebilecek bir aktör olmaya devam etmektedir (Kozhukhova, 2020, s. 84). Bu varsayım, stratejik ortaklığın kırılğan doğasını açık biçimde ortaya koymaktadır.

Putin'in iktidara gelmesiyle birlikte Moskova'nın siyasetinde Avrasya kimliği vurgusu güçlenmiş ve NATO'nun doğuya genişlemesi Rusya'nın liberal Avrupa'ya yönelik geleneksel ilgisini zayıflatmıştır. Ancak Çin ile ilişkilerde ortaya çıkabilecek bir siyasi güvensizlik, Moskova'nın Batı ile yaşadığı ayrışmaları yeniden değerlendirmesine ve stratejik yönelimini buna göre güncellemesine yol açabilir (Lo, 2004, s. 300–302). Bu ihtimal, Çin açısından Rusya'nın stratejik yöneliminin koşullara bağlı olarak değişebileceğini göstermektedir.

Stratejik ortaklığı zayıflatan bir diğer unsur, iki ülke arasındaki ekonomik ve teknolojik asimetrinin giderek artmasıdır (Luzyanin, 2021, s. 154). Bu asimetri, stratejik bütünleşme sürecini yavaşlatmakta ve ortaklığın eşit kapasiteye dayalı bir yapıdan uzaklaştığını göstermektedir. Çinli yetkililer ve akademisyenler ilişkideki sorunları büyük ölçüde Rusya'nın durağan ekonomik yapısına bağlamaktadırlar. Bu yaklaşım, Pekin'in ortaklığın maliyetini Moskova'nın yapısal zayıflıkları üzerinden okuduğunu göstermektedir. 2010 yılında Rusya'nın Çin'in ticaret ortakları arasında ancak 10. sırada yer alması, Moskova'nın "Çin'in ekonomik istilasına" uğrama korkusuyla açıklanmaktadır. Bu çekince Rusya'nın ekonomik entegrasyonu bir fırsat değil egemenlik riski olarak algıladığını ortaya koymaktadır. Rusya'daki ekonomik durgunluk, milliyetçiliğin canlanması ve büyük güç statüsüne dair hassasiyetler Çin'e karşı daha sert ve iddialı tutumların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır (Tang, 2022, s. 5). Bu durum iç siyasal kırılğanlıkların dış politika davranışlarını sertleştirici bir etki yarattığını göstermektedir. Buna rağmen Kremlin'in Çin'in yükselişinin stratejik ve güvenlik sonuçlarını yeterince tanımlayamaması Moskova'nın uzun vadeli ve bütüncül bir Çin stratejisi geliştirmekte zorlandığını düşündürmektedir.

Üçüncü aktörlerle kurulan ilişkiler de bu asimetriyi derinleştirmektedir. Putin yönetiminin 11 Eylül sonrasında Orta Asya'daki Amerikan askerî varlığını desteklemesi ve Washington ile stratejik silah anlaşmaları yapması Pekin ile sınırlı istişareler sonrasında gerçekleşmiştir. Bu örnek Rusya'nın kritik güvenlik kararlarında Çin'i ikincil bir aktör olarak konumlandığını göstermektedir. Buna ek olarak Rusya ve Çin Batılı aktörlerin ilgisini çekme konusunda yabancı yatırım, siyasi meşruiyet ve güvenlik avantajları gibi alanlarda rekabet hâlinindedir. Bu rekabet ortaklığın iş birliğinden ziyade karşılıklı konumlanma mantığıyla sınırlandığını göstermektedir. Çin'in hızla modernleşmesi, Orta Asya gibi geleneksel olarak Moskova'nın etki alanında görülen bölgelerde nüfuzunu artırması ve Rusya'nın Uzak Doğu Federal Bölgesi'ne yönelik potansiyel talepler doğurabileceği algısı Çin'i Rus stratejik düşüncesinde potansiyel bir jeopolitik tehdit hâline getirmektedir. Ayrıca Çin'in yeniden silahlanması ve bu süreçte Rus silah ve teknolojilerinden yararlanması, Moskova açısından askerî-teknik iş birliğinin uzun vadede tersine bir bağımlılık yaratabileceği endişesini doğurmaktadır. Bu bağlamda Çin, Rusya'nın başlıca ortağı ve Asya-Pasifik'e açılan ana kapısı olmakla birlikte, aynı zamanda ciddi bir stratejik rakip ve potansiyel güvenlik tehdidi olarak algılanmaktadır (Lo, 2004, s. 298).

Çin'de iç politikadaki güç mücadeleleri ve ekonomik yavaşlamaya bağlı siyasi istikrarsızlık da Moskova açısından ek bir risk faktörü oluşturmaktadır. Bu durum Çin'in iç gelişmelerinin Rusya tarafından doğrudan bir güvenlik meselesi olarak okunduğunu göstermektedir. Çin ve Rusya her ne kadar ABD ve müttefiklerine karşı genel bir karşıtlık paylaşıyor olsa da somut politika tercihleri ve uzun vadeli düzen tasavvurları açısından sık sık ayrışmaktadır. Bu ayrışma ortak tehdide dayalı yakınlaşmanın kalıcı ve bağlayıcı bir ittifak üretmekte yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. "Ortak kader topluluğu" söyleminin hiyerarşik çağrışımlar içermesi, Rusya açısından statü temelli kaygıları derinleştirmektedir (Wishnick & Taffer, 2022). Bu tepki, statü ve eşitlik arayışının Moskova açısından maddi çıkarların dahi önüne geçebildiğini göstermektedir.

Çin-Rusya ilişkilerinin güçlü savunucuları arasında yer alan Aleksandr Larin askerî-siyasi bir ittifakın mümkün olmadığını ifade etmektedir (Larin, 2014, s. 75). Bu değerlendirme, ittifakın önündeki temel engelin ideolojik değil, yapısal güç dengesizliği olduğunu teyit etmektedir. Çin'in büyük bir silah ithalatçısından ihracatçıya dönüşmesi de askerî iş birliğini rekabetçi bir zemine taşımaktadır. Trenin'in öngörüsü, Rusya-Çin stratejik ortaklığının çıkarların değişmesi hâlinde sona erebilecek kaygan bir zemine sahip olduğunu göstermektedir.

(Trenin, 2019). Bu bağlamda stratejik ortaklık, kalıcı bir ittifaktan ziyade konjonktürel bir düzenleme olarak değerlendirilmelidir. Rusya ve Çin arasındaki stratejik ortaklık, sınırları belirli bir çıkar birliğidir ve beklentilerin bu çerçevede yönetilmesi gerekmektedir. Mevcut ilişki, bağlayıcı savunma taahhütleri içeren bir ittifaktan ziyade esnek, sınırlı ve koşullara duyarlı bir ortaklık modelini yansıtmaktadır.

Stratejik Üçgen Bağlamında ABD Faktörü ve İlişkinin Sınırları

Rusya, ABD ile Çin arasında bir G2 konseptine şiddetle karşı çıkmaktadır. Böyle bir düzenleme, Moskova'nın küresel sistemde karar alma süreçlerinden dışlanması anlamına gelecektir (Lo, 2004, s. 300–304; Trenin, 2019). Bu karşıtlık, Rusya'nın Soğuk Savaş sonrası dönemde yaşadığı statü kaybı algısı ve büyük güç olarak tanınma talebiyle doğrudan ilişkilidir. Bu çerçevede Moskova ikili ve hiyerarşik bir dünya düzeninde ikincil bir konuma yerleştirilmeyi reddetmektedir. Benzer bir temkinli yaklaşım Çin tarafında da gözlemlenmektedir. Pekin, Rusya'nın NATO ile daha yakın bağlar kurma ihtimalinden rahatsızlık duymakta ve özellikle iki ülke arasında ortak bir füze savunma iş birliği geliştirilmesini istememektedir. Aynı zamanda Çin, ABD'nin çıkarlarını tehdit edecek bir Rusya ile stratejik bir yakınlaşmaya girdiği algısını da kabul etmek istememektedir (Bolt, 2014, s. 62). Bu tutum, Çin'in Rusya'nın Batı ile ilişkilerinde yaşanabilecek yön değişimlerini uzun vadeli bir belirsizlik ve risk kaynağı olarak gördüğünü ortaya koymaktadır. Buna karşılık Rusya'nın Çin'e bakışı da benzer ölçüde sınırlıdır. Moskova, modernleşme ve kalkınma hedefleri doğrultusunda yönünü esasen Batı'ya çevirmekte, kendisini Avrupa ya da Amerika Birleşik Devletleri'nden izole edecek bir ilişkiyi Çin ile kurmak istememektedir (Lo, 2004, s. 307). Bu yaklaşım Rusya'nın Çin ile ilişkilerini Batı'ya alternatif bir eksen olarak değil, Batı ile ilişkilerini dengeleyici bir araç olarak konumlandığını göstermektedir.

Rusya ve Çin arasındaki bu karşılıklı temkin, ABD'nin resmî stratejik belgelerine de yansımaktadır. Obama yönetiminin 2015 Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde, "Çin'in yükselişi ve Rusya'nın saldırganlığı, büyük güç ilişkilerinin geleceğini önemli ölçüde etkilemektedir" ifadesine yer verilmiştir (The White House, 2015, s. 4). Trump yönetimi, söylem düzeyinde Rusya'ya daha ılımlı bir tutum sergilemiş olsa da bu değerlendirmeyi büyük ölçüde teyit etmiştir. Biden yönetimi ise Rusya ve Çin'i küresel güvenliği ve uluslararası düzeni baltalamaya yönelik ortak bir çaba içinde değerlendirmiştir. Buna karşın Trump, Çin'i başlıca endişe kaynağı olarak öne çıkarmıştır (The White House, 2017, s. 11–12; The White House, 2022, s. 23-25).

ABD strateji belgelerinde Rusya ve Çin'in birlikte anılması iki ülkenin resmî bir ittifak oluşturmamış olmalarına rağmen aynı tehdit algısı çerçevesinde değerlendirildiklerini göstermektedir. Nitekim 2022 Ulusal Savunma Stratejisi'nde Rusya, Amerika Birleşik Devletleri ve müttefikleri için ciddi bir tehdit olarak tanımlanırken, Çin, ABD'nin "en önemli stratejik rakibi" olarak nitelendirilmiştir (The White House, 2022, s.1). Bu ayırım, Washington'un Rusya'yı kısa vadeli askerî bir tehdit, Çin'i ise uzun vadeli ve yapısal bir rakip olarak konumlandığını ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım NATO belgelerinde de benzer şekilde yansımaktadır. NATO Stratejik Konsepti, ABD politikalarıyla büyük ölçüde paralellik göstermekte, Rusya ve Çin temel endişe kaynakları olarak tanımlanmaktadır. Belgede Rusya "en önemli ve doğrudan tehdit" olarak nitelendirilmektedir (NATO, 2022, para. 8). Bu paralellik, NATO'nun stratejik özerkliğinin sınırlı kaldığını ve İttifak'ın büyük ölçüde ABD önceliklerini yansıttığını göstermektedir (Webber, 2022, s. 54). Stratejik Konsept'te Çin açık biçimde "tehdit" olarak tanımlanmamakla birlikte bu anlama gelen eşdeğer bir dil kullanılmaktadır (NATO, 2022, para. 13–14). Bu dilsel tercih NATO'nun Çin politikasında bilinçli bir stratejik muğlaklık izlediğine işaret etmektedir. Belgede yer alan "stratejik rakipler ve potansiyel düşmanlar" vurgusu, isimleri açıkça belirtilmese de Rusya kadar Çin'i de kapsamaktadır (NATO, 2022, para. 16). Bu durum, NATO'nun iki aktörü farklı düzeylerde ancak aynı tehdit spektrumu içinde değerlendirdiğini göstermektedir.

Batı'nın bu tehdit algısı aynı zamanda politika seçeneklerini de sınırlandırmaktadır. İki eşzamanlı büyük güç tehdidiyle karşı karşıya kalmanın maliyetleri dikkate alındığında Batı açısından en rasyonel seçenek Rusya ile "seçici uzlaşma" yoluna gitmek olarak görülmektedir. Bu yaklaşımın amacı Çin-Rusya yakınlaşmasını zayıflatmak, ABD'nin Çin'e odaklanabilmesi için stratejik alan açmak ve Rusya'yı yeniden yapılandırılmış bir Avrupa güvenlik mimarisi içine dâhil etmektir. Uzlaşma ve ortaklığa geri dönülmesi durumunda NATO'nun Rusya'yı her şeyi tüketen bir güvenlik sorunu olarak görmeyeceği varsayılmaktadır (NATO, 2022; Webber, 2022, s. 54). Bu değerlendirme büyük güç rekabetinde tehdit önceliklendirmesine dayalı rasyonel seçim yaklaşımıyla uyumludur. Ancak bu stratejinin mevcut koşullarda uygulanabilir olmadığı açıktır. NATO ile Rusya arasındaki

ortaklık anlayışı 1999 ve 2010 Stratejik Konseptleri'nin temelini oluşturmuş olsa da 2022'de Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinden önce dahi bu çizginin fiilen sonuna gelinmiştir (NATO, 2010; NATO, 2022). Bu kopuş yalnızca Ukrayna savaşıyla ilgili değildir. 2014 sonrasında karşılıklı güvenin kurumsal düzeyde aşınmasıyla yakından ilişkilidir. Sonuçta NATO-Rusya ilişkilerinde “stratejik ortaklık” söylemi işlevini yitirmiştir.

Doğuya doğru genişleme süreci ve NATO'nun, özelde Amerika Birleşik Devletleri'nin, Ukrayna ile geliştirdiği özel ortaklık Moskova tarafından 2014 yılında Kırım'ın ilhakı için gerekçe olarak kullanılmıştır. Buna karşılık müttefikler NATO genişlemesi ile Kırım'ın ilhakı arasında doğrudan bir bağ bulunduğu iddiasını reddetmiş ve 2014'ten itibaren NATO-Rusya arasındaki resmî ilişkileri askıya almışlardır. Bu tarihten sonra her iki taraf da birbirlerini başlıca tehdit olarak tanımlayan askerî stratejiler geliştirmişlerdir (NATO, 2022). Tarafların karşılıklı tehdit algılarını askerî doktrinlere yansıtması güvenlik ikileminin derinleştiğini ve uzlaşma alanının yapısal olarak daraldığını ortaya koymaktadır. Bu sertleşen güvenlik ortamı NATO'nun Çin'e yönelik söylemiyle karşılaştırıldığında önemli bir farklılık göstermektedir. NATO'nun Stratejik Konsepti, Çin ile “yapıcı ilişkiler” ve “karşılıklı şeffaflık” ihtimaline dikkat çekmektedir (NATO, 2022, para. 14). Ancak bu yaklaşımın NATO'nun kolektif bir politikası olmaktan ziyade Amerika Birleşik Devletleri'nin sorumluluğunda olduğu değerlendirilmiştir (Webber, 2022, s. 54). Bu çerçevede Çin meselesi NATO içinde ortak bir tehdit algısından ziyade ABD'nin küresel stratejik önceliklerinin bir uzantısı olarak görülmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nin Çin'e yönelik stratejik yaklaşımı ise Obama yönetiminden itibaren daha net bir rekabet çerçevesine oturmuştur. Washington, bu dönemde Çin ile yakınlaşma fikrini gündemden büyük ölçüde çıkarmıştır. Ortaya çıkan stratejik rekabet ortamı ABD açısından iki temel seçenek doğurmuştur: “önce Çin” stratejisi ya da Avrupa ve Doğu Asya'daki caydırıcılık ve ittifak yapılarını eşzamanlı biçimde sürdürmeyi öngören “iki cepheli” strateji. NATO'nun Stratejik Konsepti, Biden yönetiminin ikinci seçeneğe bağlılığını yansıtmaktadır (NATO, 2022). İki cepheli strateji, ABD'nin küresel liderlik iddiasını sürdürme iradesini ortaya koymakla birlikte aynı zamanda stratejik aşırı yüklenme riskini de beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte NATO, Amerika'nın Hint-Pasifik bölgesindeki angajmanının bir uzantısı hâline gelmek istememektedir (Webber, 2022, s. 54). Bu çekince, NATO'nun coğrafi ve kurumsal kimliğini koruma isteğini ve küresel bir güvenlik ittifakına dönüşme konusunda temkinli bir tutum benimsediğini göstermektedir.

Bu yapısal sınırlar Rusya ve Çin'in ABD karşısındaki konumlanışını da belirlemektedir. Moskova ve Pekin, Washington'a açık biçimde meydan okumamak ve sert misillemelerle karşılaşmamak için tam ölçekli bir ittifak kurmaktan kaçınmakta, bunun yerine kendilerini ABD'ye karşı sınırlı bir denge unsuru olarak konumlandırmaktadırlar (Solomentseva, 2014). Bu durum, Çin-Rusya ilişkilerinin klasik bir askerî ittifaktan ziyade, esnek ve maliyetleri sınırlı bir stratejik eşgüdüm biçiminde kurgulandığını göstermektedir. Bu bağlamda Rusya, her iki ülkenin de kabul edilemez bulduğu Amerikan politikalarına direnç göstermede daha görünür bir rol üstlenirken, Çin görece geri planda kalarak ABD ile daha bağımsız, dengeli ve pragmatik bir ilişki sürdürmeyi tercih etmektedir (Solomentseva, 2014). Bu rol paylaşımı Çin'in riskten kaçınan büyük stratejisiyle uyumlu olup, Rusya'nın daha maliyetli ve görünür bir dengeleyici rol üstlendiğini ortaya koymaktadır. Nitekim bazı uzmanlar Pekin'in Moskova ile Washington arasındaki karşıtlığın sürmesinden çıkar sağladığını, zira ABD ile doğrudan bir yüzleşmenin Çin'i uluslararası sistemde izole edebileceğini ileri sürmektedirler (Godement et al., 2016). Bu değerlendirme Çin dış politikasında “stratejik sabır” ve doğrudan çatışmadan kaçınma ilkesinin sürekliliğine işaret etmektedir.

Bu çerçevede Rusya açısından temel sorun, Çin'e aşırı bağımlı hâle gelmeden ABD ile ilişkileri tamamen koparmamaktır. Moskova, ABD ile iş birliğinin “Çin modeli” ile “küçük ortak” olarak kalma riski arasında bir orta yol bulmak zorundadır (Solomentseva, 2014, s. 24). Bu ikilem Çin-Rusya-ABD üçgen diplomasisinin merkezinde yer almaktadır. Rusya üçgenin her iki kenarıyla da dengeli ilişkiler kurmalıdır. Bir tarafla istikrarlı ilişkiler sürdürmek üçüncü tarafın etkisini dengeleyebilecektir. Bu yaklaşım klasik dengeleme ve çok yönlü dış politika anlayışıyla örtüşmektedir. Bu nedenle Pekin ile Moskova arasındaki stratejik etkileşimin geleceği, kaçınılmaz olarak Çin-Rusya-ABD üçgenindeki güç dengelerinin nasıl şekilleneceğine bağlıdır (Trenin, 2019). Komşuluk ilişkileri bu denge arayışının pratik temelini oluşturmaktadır. Moskova için Çin ile barış ve iyi komşuluk ilişkilerinin sürdürülmesi ikili ilişkilerin öncelikli hedefidir. Benzer şekilde Pekin açısından da Moskova ile istikrarlı ilişkiler, Çin'in kuzeyden gelebilecek tehditlere odaklanmak zorunda kalmadan iç

sorunlarına yoğunlaşmasını mümkün kılmaktadır. Bu karşılıklı komşuluk vurgusu ideolojik yakınlıktan ziyade jeopolitik istikrar ve risk azaltma düşüncesine dayanmaktadır. Ayrıca Moskova'nın Washington ile yakınlaşmaktan kaçınması Pekin'in Rusya'yı güvenilir bir arka cephe olarak görmesine olanak tanımakta ve ABD'nin stratejik kuşatmasına dair endişeleri azaltmaktadır. Bu durum Rusya'nın Çin açısından stratejik bir "tampon alan" işlevi gördüğünü göstermektedir.

Bununla birlikte Çin iç siyasetinde Rusya'ya yönelik algılar homojen değildir. ABD'yi temel tehdit olarak gören ve Moskova ile daha yakın ilişkiler kurulmasını savunan çevreler özellikle askerî elitler ve Rusya sınırına yakın kuzeydoğu bölgelerinde güçlüdür (Godement et al., 2016). Buna karşın Rusya, Çin'in hızla artan gücünden rahatsızlık duymakta ve bu yükselişin uzun vadede stratejik bir risk oluşturabileceğinden endişe etmektedir (Trenin, 2019). Bu kaygı Çin-Rusya ilişkilerindeki örtük asimetrisinin ve güvensizliğin temel kaynaklarından biridir. Nitekim Rusya, Çin ile ortak tatbikatlara katılırken aynı zamanda "Doğu Stratejik Komutanlığı"na bağlı kendi askerî kapasitesini güçlendirmektedir. Bu durum iş birliğine rağmen Moskova'nın Çin'i potansiyel bir stratejik risk olarak değerlendirdiğini göstermektedir. Bununla birlikte Çin ile ABD arasındaki gerilimin artması Pekin-Washington iş birliği ihtimalini zayıflattığı ölçüde Moskova'nın çıkarına hizmet etmektedir. Bu gerilim Rusya'ya iki büyük güç arasında manevra alanı kazandırmakta ve stratejik özerkliğini artırmaktadır (Trenin, 2019).

Ancak Rus politika yapıcıları bu üçgen içinde net ve tutarlı bir stratejiye sahip değildir. Trenin'e göre Rus elitleri arasında görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Bazıları ABD-Çin rekabetini Rusya'nın lehine çevirmeyi savunurken, diğerleri Çin'i ABD'den daha uzun vadeli ve ciddi bir tehdit olarak görmektedirler (Trenin, 2019). Bu durum, Rus dış politikasında Çin'e yönelik yaklaşımın hâlen tartışmalı ve kırılgan olduğunu ortaya koymaktadır. Bu kırılganlık, olası kriz senaryolarında daha da belirginleşmektedir. Çin'in Rusya'ya karşı ani bir hamlede bulunması hâlinde ABD, Moskova için potansiyel bir müttefik konumuna gelebilir. Buna karşın Rusya'nın asıl endişesi, Washington ve Pekin'in Moskova aleyhine iş birliği yapma ihtimalidir. Bu nedenle Kremlin, G2 fikrine tarihsel olarak şüpheyile yaklaşmaktadır. Bu şüphe, Rusya'nın büyük güç statüsünü ABD-Çin merkezli ikili bir düzende kaybetme korkusuna dayanmaktadır (Lo, 2004; Trenin, 2019). Burada statü kaybı vurgusu, Rus dış politikasında maddi güç unsurlarının yanı sıra tanınma ve eşitlik beklentilerinin de belirleyici olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte bazı yazarlar, Moskova'nın Çin-ABD geriliminden ziyade bu gerilimin tırmanmasından daha fazla endişe duyması gerektiğini savunmaktadır. Böyle bir senaryoda Rusya, iki güçlü merkez arasında zorunlu bir hizalanma baskısıyla karşı karşıya kalabilir (Walt, 1987; Mearsheimer, 2014). Bu değerlendirme, klasik realist literatürde yer alan "zorunlu hizalanma" riskine işaret etmekte ve sert kutuplaşmanın orta güçlerin stratejik özerkliğini nasıl daralttığını göstermektedir. Bu bağlamda bazı uzmanlar, Rusya'nın üçgen diplomasi içinde araçsallaştırıcı manevralardan kaçınması gerektiğini vurgulamaktadır. Korolev'e göre Moskova, Çin kartını ABD'ye, ABD kartını da Çin'e karşı kullanma eğilimine direnmelidir (Korolev, 2016, s. 388-389). Bu uyarı kısa vadeli taktik kazançlarla uzun vadeli güvenilirlik arasındaki gerilime dikkat çekmektedir. Washington ile Pekin arasında "küçük ortak" konumunun bazı avantajlar sağlasa da ciddi riskler barındırdığı ileri sürülmektedir (Ma, 2015, S. 85).

Her ne kadar Moskova hâlen belirli bir serbest seçim kapasitesine sahip olsa da, bu durum aynı zamanda kırılganlık üretmektedir (Korolev, 2022, s. 445). Nitekim Trenin'e göre Rusya'nın mevcut politikası, Washington'a karşı çıkmak ve Çin'i denge unsuru olarak kullanmakla sınırlı kalmakta, ortaya çıkan dünya düzenine yönelik kurucu bir alternatif sunamamaktadır (Trenin, 2019). Bu değerlendirme, Rus dış politikasının revizyonist söylemine rağmen sistem kurucu bir vizyon geliştirmekte zorlandığını göstermektedir. Rusya'nın stratejik hesaplamasında ABD faktörü vazgeçilmez bir unsur olmaya devam etmektedir. Moskova, Çin ile dengeyi koruyabilmek için ABD ile ilişkileri tamamen koparmamaya ihtiyaç duymaktadır (Lo, 2004). Bu yaklaşım, Rusya'nın ikili bloklaşmadan kaçınarak seçeneklerini açık tutma stratejisinin bir yansımasıdır.

Bazı uzmanlar Batı'nın Rusya'yı geleneksel etki alanlarından dışlama çabaları ile Rusya ve Çin'i caydırma girişimlerinin paradoksal biçimde Moskova ile Pekin'i birbirine yaklaştırabileceğini ileri sürmektedir (Walt, 1987; Korolev, 2022, s. 443). Nitekim Rus stratejik çevrelerinde Çin'i ABD'ye karşı bir müttefik olarak görenler ile ABD'yi Çin'e karşı denge unsuru olarak değerlendirenler arasında belirgin bir ayrışma bulunmaktadır (Shlapentokh, 2007). Bu durum, Rus dış politikasında uzun vadeli ve tutarlı bir Çin stratejisinin hâlen oluşmadığını

ve karar alma süreçlerinde yapısal belirsizlik yarattığını göstermektedir. Analistlerin, Rusya'nın ABD açısından esas olarak Çin'in "yükselişi" bağlamında önem kazandığı yönündeki tespitleri bu tabloyu tamamlamaktadır. Bu bakış açısı, Rusya'nın Washington nezdinde bağımsız bir stratejik özne olmaktan ziyade Çin merkezli rekabetin araçsal bir unsuru olarak değerlendirildiğini ortaya koymaktadır (Solomentseva, 2014, s. 22).

Sonuç

Bu çalışma, nitel doküman analizi yöntemiyle Rusya-Çin stratejik ortaklığının klasik ve kurumsallaşmış ittifak kategorileriyle açıklanmasının analitik açıdan yetersiz olduğunu ortaya koymuştur. Bulgular, iki ülke arasındaki yakınlaşmanın ortak normatif değerlerden ziyade, değişken uluslararası konjonktürün dayattığı bağlamsal çıkar örtüşmelerine dayandığını göstermektedir. Bu çerçevede Rusya-Çin ilişkisi, bağlayıcı bir askerî ittifaktan çok, risk ve maliyetleri sınırlı, esnek ve koşullu bir stratejik eşgüdüm biçimi olarak değerlendirilmelidir.

Çalışmanın bulguları, neo-realist dengeleme literatürüyle uyumlu biçimde, güç asimetrisinin derinleştiği koşullarda büyük güçlerin kurumsallaşmış ittifaklar yerine "stratejik belirsizlik" üretmeyi tercih edebileceğini göstermektedir. Bu yönüyle çalışma, neo-realist ittifak literatüründe sıklıkla varsayılan "otomatik ittifaklaşma" beklentisini sorgulamakta ve asimetric güç ilişkilerinde ittifakın neden bilinçli biçimde ertelendiğini açıklayan kavramsal bir katkı sunmaktadır. Çin'in uzun vadeli ve temkinli yükseliş stratejisi ile Rusya'nın daha kısa vadeli ve görünür dengeleme davranışı arasındaki yapısal fark, söz konusu eşgüdümün doğal sınırlarını belirleyen temel etkenlerden biridir.

Analiz ayrıca, Rusya-Çin ortaklığının otonom ve kapalı bir bloktan ziyade, Çin-Rusya-ABD stratejik üçgeni içindeki güç dengelerine bağımlı olarak şekillendiğini ortaya koymaktadır. İki aktör arasındaki yakınlaşmanın düzeyi, büyük ölçüde Washington ile olan ilişkilerin seyrine bağlı olarak daralmakta veya genişlemektedir. Bu durum, Batı'nın söz konusu ilişkiyi otomatik bir askerî ittifak olarak yorumlamasının analitik ve stratejik hatalara yol açabileceğine işaret etmektedir.

2030 perspektifinden bakıldığında ise, Rusya-Çin ilişkilerinin geleceğine dair üç temel eğilim öne çıkmaktadır: ABD ve NATO'nun çevreleme politikalarının yoğunlaşması hâlinde daha kurumsallaşmış ancak esnek bir stratejik eşgüdümün ortaya çıkması; Çin'in küresel ekonomik entegrasyonunu koruma önceliği doğrultusunda "yönetilen asimetri"nin sürdürülmesi; ya da Arktik ve Orta Asya gibi alanlarda güvenlik ikileminin derinleşmesiyle iş birliğinin gevşemesi. Bu senaryolar, ilişkinin doğrusal bir ittifaklaşma sürecinden ziyade, yapısal baskılar ve karşılıklı temkinle şekillenen dinamik bir denge alanı içinde kalacağını göstermektedir.

Rusya-Çin stratejik ortaklığı, tam teşekküllü bir savunma paktına evrilmekten ziyade, pragmatik, asimetric ve koşullu bir dengeleme mekanizması olarak varlığını sürdürmektedir. Bu ilişki, neo-realist güç dengesi mantığı içinde şekillenen; ancak demografik, bölgesel ve kimliksel güvensizlikler nedeniyle bilinçli biçimde ittifak düzeyine taşınmayan bir stratejik ortaklık olarak, büyük güçler arası "ittifak dışı dengeleme" tartışmalarına ampirik ve kavramsal bir örnek sunmaktadır.

Kaynakça

- Bolt, P. J. (2014). Sino-Russian relations in a changing world order. *Strategic Studies Quarterly*, 8(4), 47–69. <https://www.jstor.org/stable/10.2307/26270816>
- Cheng, J. Y. S. (2013). China's regional strategy and challenges in East Asia. *China Perspectives*, (2), 53–65. <https://doi.org/10.4000/chinaperspectives.6182>
- People's Republic of China & Russian Federation. (2016). *Joint declaration of the President of the People's Republic of China and the President of the Russian Federation on strengthening global strategic stability* (UN Doc. A/70/981–S/2016/601). United Nations. <https://docs.un.org/en/A/70/981>
- Xin, G. (2014). *Rossiysko-kitayskiye otnosheniya: model' otnosheniy mezhdru novymi derzhavami* [Rus-Çin ilişkileri: Yeni Güçler Arasındaki İlişkiler Modeli]. *Vestnik Moskovskogo universiteta. Seriya 12. Politicheskoye nauki*, (6), 7–22.
- Xinhua. (2018, June 8). *Xi, Putin agree to promote greater development of China-Russia ties at high level* [Press release]. http://www.xinhuanet.com/english/2018-06/08/c_137240624.htm
- Dreyer, J. T. (2015, February 3). *China and Russia: A limited liability partnership*. Foreign Policy Research Institute. <https://www.fpri.org/article/2015/02/china-and-russia-a-limited-liability-partnership/>
- Gabbard, T. (2025). *Annual threat assessment of the U.S. intelligence community* [Statement for the record]. Office of the Director of National Intelligence.
- Godement, F., Duchâtel, M., Sheldon-Duplaix, A., Makocki, M., Julienne, M., & Doyon, J. (2016). *China and Russia: Gaming the West?* European Council on Foreign Relations. <http://www.jstor.com/stable/resrep21590>
- Heer, P. (2020). Russia–China relations and implications for U.S. defense strategy. *Survival*, 62(5), 7–34. <https://doi.org/10.1080/00396338.2020.1819641>
- Igrunov, V. V. (2005). *Chto proishodit v treugol'nike Moskva-Deli-Pekin?* [What is happening in the Moscow-Delhi-Beijing triangle?]. Institute for Humanitarian and Political Studies.
- Jakobson, L., Holtom, P., Knox, D., & Peng, J. (2011). China's energy and security relations with Russia: Hopes, frustrations and uncertainties (SIPRI Policy Paper No. 29). Stockholm International Peace Research Institute.. <http://www.jstor.com/stable/resrep19196.7>
- Kerr, D. (2005). The Sino-Russian partnership and U.S. policy toward North Korea: From hegemony to concert in Northeast Asia. *International Studies Quarterly*, 49(3), 411–437. <https://www.jstor.org/stable/3693601>
- Klistorin, V. I. (2005). *Pochemu Rossiya ne Kitay?* [Why Russia is not China?]. *Kontinent-Sibir*.
- Krickovic, A. (2017). Strategic cooperation without alliance: Russia–China relations in a changing international order. *The Chinese Journal of International Politics*, 10(3), 299–329. <https://doi.org/10.1093/cjip/pox012>
- Korolev, A. (2016). Systemic balancing and regional hedging: China–Russia relations. *The Chinese Journal of International Politics*, 9(4), 375–397. <https://doi.org/10.1093/cjip/pow011>
- Korolev, A. N. (2019). *Naskol'ko blizki Rossiya i Kitai? Voennno-strategicheskoe sotrudnichestvo v mezhdunarodnykh otnosheniyakh* [Rusya ve Çin ne kadar yakın? Uluslararası ilişkilerde askeri-stratejik işbirliğinin değerlendirilmesi]. *Rossiya i ATR*, (3), 138–160. <https://doi.org/10.24411/1026-8804-2019-10043>
- Korolev, A. (2022). The tactical-strategic separation in the Russia-China military relationship. *Journal of Contemporary China*, 31(135), 441–458. <https://doi.org/10.1080/10670564.2021.1966896>
- Kozhukhova, K. Y. (2020). *Rossiysko-kitayskoye vzaimodeystviye v sfere obespecheniya strategicheskoy stabil'nosti* [Rusya-Çin stratejik istikrarı sağlama alanındaki etkileşimi] [Tez/Rapor]. Moskovskiy gosudarstvennyy lingvisticheskiy universitet.

- Larin, A. G. (2002). Kitayskaya politika Rossii v kontekste al'ternativy "Zapad–Vostok" [China's policy of Russia in the context of the "West–East" alternative]. In *Rossiia v usloviyah transformatsiy* [Russia in conditions of transformations] (No. 21, pp. 104–115).
- Li, I. (2017). *Novyye vozmozhnosti razvitiya dlya Kitaya i Rossii v ramkakh proyekta "Odin poyas i odin put"* [Çin ve Rusya için "Bir Kuşak Bir Yol" projesi kapsamında yeni kalkınma fırsatları]. *Aktual'naya Geopolitika*.
- Luzyanin, S. G. (2021). *Rossiysko-kitayskoye partnerstvo obraztsa 2021 goda: global'nyye, regional'nyye i dvustoronniye izmereniya* [2021 model Rusya-Çin ortaklığı: Küresel, bölgesel ve ikili boyutlar]. Vysshaya shkola ekonomiki; MGIMO University.
- Lo, B. (2004). The long sunset of strategic partnership: Russia's evolving China policy. *International Affairs*, 80(2), 295–309. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2346.2004.00397.x>
- Ma, Kh. (2015). *Soyuz Rossii i Kitaya – sovместnyy vybor dvukh gosudarstv* [The Russia–China alliance – a joint choice of two states] [Doctoral dissertation/Master's thesis, Moscow State University of Economics, Statistics and Informatics].
- Malyavin, V. V. (2005). *Kitay upravlyayemyy: Staryy dobryy menedzhment* [China managed: The good old management]. Evropa.
- Mearsheimer, J. J. (2016). *Büyük güç politikasının trajedisi* (Y. Yılmaz, Çev.). Küre Yayınları.
- North Atlantic Treaty Organization. (2022). *NATO 2022 Strategic Concept: Madrid, 29 June 2022*. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf
- Office of the President of Russia. (2022, February 4). *Joint statement of the Russian Federation and the People's Republic of China on the international relations entering a new era and the global sustainable development*. <https://en.kremlin.ru/supplement/5770>
- Ozawa, M. (2019). *Russia and China: "Axis of convenience" or "stable strategic partnership"?* NATO Defense College. <http://www.jstor.com/stable/resrep19853>
- Sherr, J., & Juriš, F. (2021). *How to think about the China–Russia partnership*. International Centre for Defence and Security. <https://www.jstor.org/stable/resrep54301>
- Shlapentokh, V. (2007). China in the Russian mind today: Ambivalence and defeatism. *Europe-Asia Studies*, 59(1), 1–21. <https://www.jstor.org/stable/204513>
- Solomentseva, A. (2014). The "rise" of China in the eyes of Russia: A source of threats or new opportunities? *Connections: The Quarterly Journal*, 14(1), 3–40.
- Stokes, J., Wright, E., & Schochet, N. (2024). *The China-Russia entente in East Asia: Contending with authoritarian partnership in a critical region* (Indo-Pacific Security Program Report). Center for a New American Security. https://s3.us-east-1.amazonaws.com/files.cnas.org/documents/Russia-and-China_IPS_2024-final.pdf
- Portyakov, V. Ya. (2021). *Rossiysko-kitayskiye otnosheniya: analiz sovremennykh tendentsiy* [Russian–Chinese relations: Analysis of contemporary trends]. Institute of China and Contemporary Asia of the Russian Academy of Sciences.
- Tan, C. (2020). *Rossiia i Kitay: novyy etap voyenno-strategicheskogo sotrudnichestva* [Rusya ve Çin: Askeri-stratejik iş birliğinde yeni aşama]. *Aktual'nyye Problemy Sovremennykh Mezhdunarodnykh Otnosheniy*.
- Tan, V. (2017). *Analiz rossiysko-kitayskikh otnosheniy na sovremennom etape (glazami kitaytsev)* [Analysis of Russian–Chinese relations at the present stage: From the perspective of the Chinese]. *Kitay v mirovoy i regional'noy politike. Istoriya i sovremennost'*, 22(22), 203–213. <https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-rossiysko-kitayskih-otnosheniy-na-sovremennom-etape-glazami-kitaytsev>
- The White House. (2015). *National security strategy of the United States of America*. https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy.pdf

- The White House. (2017). *National security strategy of the United States of America*. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>
- The White House. (2022). *Biden-Harris administration's national security strategy*. <https://bidenwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf>
- Trenin, D. (2019, 19 Kasım). *How cozy is Russia and China's military relationship?* Carnegie Endowment for International Peace. <https://carnegieendowment.org/posts/2019/11/how-cozy-is-russia-and-chinas-military-relationship>
- Wishnick, E., & Taffer, A. (2022, 14 Mart). Ukraine invasion tests the relationship between Russia and China. *The Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/politics/2022/03/14/ukraine-russia-china-partnership-test/>
- Webber, M. (2022). The strategic concept and the US–China–Russia strategic triangle. In T. Tardy (Ed.), *NATO's new strategic concept* (pp. 145–170). NATO Defense College.
- Zhao, S. (2018). A community of shared future for mankind: China's vision for a new global order. *Contemporary International Relations*, 28(1), 1–17.

Extended Abstract

Purpose

This study aims to examine the strategic partnership between Russia and China, focusing on how their cooperation serves as a tool to balance against the influence of the United States and Western powers. It explores how this partnership allows both countries to expand their geopolitical maneuvering space, strengthen their positions in global politics, and maintain independence in decision-making. Additionally, the study seeks to analyze how Russia and China manage their relations with each other and with the US to prevent domination by any single power, while maximizing the strategic benefits of their alliance in the context of contemporary international security and economic challenges.

Methodology

This study employs a qualitative research approach to comprehensively analyze the dynamics of the strategic partnership between Russia and China. The research begins with an extensive literature review, examining scholarly articles, analytical reports, government documents, and think-tank publications focusing on international relations, security policies, global power dynamics, and regional strategies. This review allows for a thorough understanding of both historical developments and contemporary trends that shape the strategic choices and interactions between Russia and China.

In addition, the study applies a content analysis methodology. Key documents such as NATO Strategic Concepts, U.S. National Security Strategies, and official statements and declarations by China and Russia are systematically examined. This analysis identifies strategic priorities, diplomatic language, implicit messages, and areas of potential conflict, providing insight into the underlying intentions and security concerns of both nations. Content analysis ensures that both explicit and nuanced elements of official discourse are incorporated into the evaluation of the strategic partnership.

A comparative analysis approach is also utilized. Russia and China's positions within the international system, their relations with the United States and the West, and their bilateral cooperation strategies are compared in the context of historical precedents and contemporary geopolitical developments. This comparative lens highlights how both countries leverage their partnership, employ balance mechanisms in decision-making, and implement measures to maintain the sustainability of their strategic alignment.

Furthermore, the study incorporates a case study method. Key events, such as the Ukraine crisis, joint military exercises in the Asia-Pacific region, and heightened U.S.-China tensions, are examined as illustrative cases to understand the limits, flexibility, and potential risks of the Russia-China strategic partnership. This approach enables an analysis of the interplay between theoretical frameworks and real-world events, revealing the practical implications of strategic cooperation.

Additionally, the research integrates expert assessments and commentary. Insights from international relations specialists, political scientists, and strategic analysis reports are incorporated, ensuring that the study presents not only a literature-based perspective but also a practical and current understanding of the strategic dynamics at play.

By combining these methodological approaches, this study provides a multi-dimensional and dynamic analysis of the Russia-China strategic partnership, encompassing both military and diplomatic aspects. It not only elucidates the bilateral relations between these two nations but also situates these relations within the broader context of global power balance and U.S.-Western policies, offering a comprehensive assessment of the strategic opportunities and risks emerging from this partnership.

Findings

The analysis of the Russia-China strategic partnership reveals several key findings regarding the motivations, dynamics, and implications of their bilateral cooperation in the context of global geopolitics. First, it is evident that both nations view their partnership as a strategic hedge against U.S. and Western influence. Russia and China, while pursuing distinct national interests, share a common objective of counterbalancing American hegemony and maintaining autonomy in international decision-making. This mutual understanding has led to a pragmatic and cautious collaboration, rather than a fully institutionalized alliance.

A significant finding is the asymmetrical nature of the partnership. China, with its rapidly expanding economic and technological capabilities, assumes a more dominant role in the relationship, whereas Russia leverages its military strength and geopolitical positioning to maintain relevance. Despite this asymmetry, both nations actively manage potential tensions through dialogue and coordinated policies, demonstrating a high degree of diplomatic flexibility. This asymmetry does not lead to open conflict but instead fosters a relationship based on strategic complementarity, where each side seeks to benefit from the other's strengths while mitigating risks.

The study also finds that military cooperation and joint exercises play a crucial role in solidifying the partnership. Coordinated naval and air exercises in the Asia-Pacific region serve multiple purposes: they demonstrate deterrence to external actors, enhance interoperability between forces, and reinforce political messaging of solidarity. However, while joint military activities increase mutual trust, they also reveal underlying cautiousness, as both sides avoid fully integrating command structures or sharing sensitive operational details, indicating that mutual suspicion still persists.

Another notable finding concerns the economic and energy dimension of the partnership. Russia relies on China as a major trade partner and buyer of energy exports, particularly oil and gas, while China benefits from stable access to critical resources and strategic infrastructure in Russia. This economic interdependence strengthens the political and strategic alignment between the two nations, yet it also introduces vulnerabilities: Russia risks overdependence on Chinese markets, and China must carefully manage its economic leverage to avoid destabilizing the partnership.

The study further identifies that global crises and regional conflicts—such as the Ukraine crisis and tensions in the South China Sea—have become litmus tests for the partnership. During such events, both nations coordinate diplomatically to counteract Western pressure while avoiding overt confrontation. This coordination indicates that their partnership is reactive to international pressures, strengthening when external threats are perceived, yet maintaining a cautious distance to preserve independent policy-making capabilities.

Finally, the findings underscore that the Russia-China strategic partnership is dynamic and adaptive. Both nations employ a mix of balancing and bandwagoning strategies: Russia sometimes engages with the West to prevent total isolation, while China maintains pragmatic neutrality to maximize its strategic options. The partnership is thus situational rather than unconditional, shaped by shared interests, external pressures, and long-term calculations about global power distribution.

Overall, the findings suggest that the Russia-China strategic partnership is a complex, multi-dimensional, and pragmatic relationship. It is characterized by asymmetrical influence, cautious military coordination, significant economic interdependence, and adaptive responses to global geopolitical pressures. While not a formal alliance, it functions effectively as a strategic counterweight to Western policies and contributes to shaping a multipolar world order, highlighting the importance of continuous monitoring of this partnership for understanding future global security and economic dynamics.

Limitations

This study has several limitations. It relies mainly on secondary sources, which may be biased or incomplete, particularly regarding sensitive military or intelligence matters. The analysis reflects the current situation but may not capture sudden geopolitical changes or internal shifts in Russia or China. The focus on the bilateral relationship within the U.S. and Western context excludes other regional actors and multilateral influences. Data

availability is uneven, as China's secrecy and Russia's strategic messaging may limit accuracy. Finally, the qualitative approach and translation of sources may affect interpretation. These factors restrict the generalizability of the findings and highlight the need for ongoing monitoring and research.

Implication

Uzun dönemli (longitudinal) çalışmalar yapılarak Rusya-Çin ilişkilerinin zaman içindeki dönüşümleri, kriz dönemleri ve stratejik yönelimler daha net biçimde gözlemlenebilir. Nicel yöntemlerin nitel analizlerle birlikte kullanılması, özellikle ekonomik, askerî ve diplomatik etkileşimlerin ölçülebilir etkilerini değerlendirmede nesnelliği güçlendirecektir. Dinamik izleme sistemleri ve veri tabanları oluşturularak Rusya-Çin ilişkilerindeki güncel gelişmelerin sürekli takip edilmesi, gelecekteki çalışmaların değişen uluslararası koşullara daha hızlı uyum sağlamasına katkı verecektir.

Originality and Value

This study is original in that it examines the strategic partnership between Russia and China within the broader context of global power dynamics, focusing particularly on their relations with the United States and the West, and the implications for regional and international security policies. Unlike much of the existing literature, which tends to analyze the two countries individually, this research emphasizes their bilateral strategic interactions and explores the potential consequences of this partnership for the international system. By adopting a tripartite strategic perspective (Russia-China-US), the study simultaneously evaluates Moscow and Beijing's cooperation and balancing policies, providing insights not through quantitative data but via comprehensive qualitative analysis and policy assessment. Furthermore, the study offers a unique contribution by systematically addressing Western perspectives on the China-Russia relationship and NATO's strategic concepts, while critically assessing the strategic and practical responses of Russia and China to these approaches. The originality lies in its ability to holistically illustrate how and why the dynamic strategic relationship between the two major powers has evolved, and its effects on international security, economic interests, and geopolitical developments. In doing so, the study provides a nuanced understanding of the strategic calculations that define one of the most consequential bilateral relationships of the contemporary global order